

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Journal of Sakarya University Faculty of Theology

ISSN: 2146-9806 | e-ISSN: 1304-6535

Cilt/Volume: 24, Sayı/Issue: 46, Yıl/Year: 2022 (Aralık/December)

Ali Dede el-Bosnevî'ye Ait *Terceme-i Kaşîde-i Rûhiyye-i İbn Sînâ'nın İncelenmesi*

Examination of Tarjama-i Qaşîda-i Rûhiyya-i Ibn Sînâ
Belonging to Ali Dede al-Bosnawî

Mesut Köksoy

Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Arap Dili ve Edebiyatı Ana
Bilim Dalı – Dr., Selçuk University, Faculty of Literature, Department of Arabic
Language and Literature

mkoksoy@selcuk.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-9801-4854>

Makale Bilgisi – Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi/Date Received: 24/08/2022

Kabul Tarihi/Date Accepted: 26/11/2022

Yayın Tarihi/Date Published: 15/12/2022

Atf/Citation: Köksoy, Mesut. "Ali Dede el-Bosnevî'ye Ait *Terceme-i Kaşîde-i Rûhiyye-i İbn Sînâ'nın İncelenmesi*". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/46 (2022), 361-394. <https://doi.org/10.17335/sakaifd.1166113>.

İntihal: Bu makale, *iThenticate* yazılımı ile taranmış ve intihal tespit edilmemiştir.
Plagiarism: This article has been scanned by *iThenticate* and no plagiarism detected.

Copyright © Published by Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi – Sakarya University Faculty of Theology, Sakarya/Turkey.

 z

İsl m felsefesinde en önde gelen  limlerden biri olan İbn S n  ruh üzerine çok sayıda eser telif etmiştir. Bu eserler arasında en meşhur olanı Arap edebiyatı açısından da önemli bir yere sahip olan *el-kaşıdetu'l-'Ayniyyetu'r-r hiyye fi'n-nefs* adlı kasidesidir. İbn S n  kasidesine ruhu, yüksek bir konumdan insan bedenine inen bir gri güvercine benzeterek başlamaktadır. Kasidenin devamında ruhun insan bedeninde yaşadığı tecrübeleri anlattıktan sonra ruhun bedenden ayrılmasına değinmektedir. Kasidenin sonunda nefis-i n tikanın insan bedenine indirilmesindeki hikmetin ne olduğunu sorgulamaktadır. Eser  zerine çok sayıda şerh, tercüme ve tahm s yapılması eserin ilim dünyasındaki önemine işaret etmektedir. Çalışmada tasavvuf üzerine önemli eserler telif etmiş Ali Dede el-Bosnev 'nin *Terceme-i kaşıde-i R hiyye-i İbn S n * adlı tercümesi ele alınmaktadır. Bu tercüme, kasidenin Türkçeye ilk tercümesidir. Çalışmada ilk olarak *el-kaşıdetu'r-R hiyye*'nin içeriği ve üzerine yapılan çalışmalara değinilmiştir. Ardından Ali Dede el-Bosnev 'nin hayatı ile eserleri, *Terceme-i kaşıde-i R hiyye*'nin nüshalarının tavsifi ve metin tesisinde takip edilen metot hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra el-Bosnev 'ye ait tercümenin temin edilen dört nüshası karşılaştırılarak transkripsiyonlu metni tesis edilmiş ve Araa beyitler ile beraber verilmiştir. Ayrıca el-Bosnev 'nin tercümesine ek olarak kasidenin birebir tercümesi de kasidenin altına eklenmiştir. Çalışmanın sonunda el-Bosnev 'nin tercümesi birebir, ekleme, çıkarma, eşdeğerlilik, değiştirme, yer değiştirme, uyarılama, ödünç alma ve öykünme stratejileri açısından değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arap Edebiyatı, İbn S n , *el-kaşıdetu'r-R hiyye*, Ali Dede el-Bosnev , Tercüme.

Abstract

Mankind has tried to answer the questions about the nature of the soul since history. One of the Islamic scholars who dealt with the nature of the soul, which is an important issue in Islamic philosophy, is Ibn S n . His full name is Ab  Ali al-Husayin b. Abdullah b. Ali b. Ibn S n  and was also known in the Islamic world by the title of as-shayhu'r-re'is and in the western world by the name of Avicenna. He has been one of the most prominent scholars in the history of Islamic science in the field of philosophy and medicine. He followed and enriched al-Farabi's school, which was based on the philosophical system of Aristotle and Plato. In addition to his works on various fields, he wrote many works on the soul. Among these works, the most famous work in the world of science is his eulogy *al-Qaşıda al-'Ayniyya al-r hiyya fi al-nafs*, which is also an essential work in Arabic literature. It is possible that Ibn S n  was inspired, in regard to symbols and descriptions of the soul in his eulogy, by the views of ancient philosophers on the soul.

Ibn S n  begins his eulogy with a simile of the soul to a gray dove descending from the spiritual realm to the human body. In the continuation of the eulogy, Ibn S n  mentions what the soul experiences when it comes to the human body. It came to the world against its will from the spiritual realm, where it was happy. However, when it merged with its body, it got used to it. When it got used to the world, it forgot the places where it did not want to leave and the promises which it made to God in its original homeland. As the soul remembers that it could not keep its promises that it would keep its purity when it united with the body, it constantly sheds tears of sadness. The soul also cries for the body, which is aging and will perish. Then Ibn S n  mentions the separation of the soul from the body. When death occurs, the soul has left the body, which no one values and will become soil. Then sleepy eyes were opened and it began to see many truths. When the soul becomes aware of these truths, it experiences the joy of reaching the spiritual realm. Finally, Ibn S n  questions what the wisdom behind the descending of the soul into the human body is.

In the eulogy, Ibn S n  used the literary arts of metaphor, simile and allusion. In this respect, more than twenty scholars such as al-Sayyid al-Sharif al-Jurj n , Ulugh Beg and Musannifak al-Best m  noticed the need to comment on the eulogy in Arabic and Turkish in terms of ir b, meaning and rhetoric. Many commentaries, translations and quintets on the work indicate the importance of the work in the world of science. Some of these commentaries have been verified by academic studies. In addition to the commentaries, the quintets of the eulogy and its translation into other languages, especially Turkish, were also made.

The work named *Tarjama-i Qaşıda-i R hiyya-i Ibn S n * by Ali Dede al-Bosnawî (d. 1007/1598), which is examined in the study, is the oldest translation of the eulogy into Turkish. It has 6 manuscript copies. al-Bosnawî, who wrote important works on Sufism, used the pseudonym

Harîmî in his poems due to his long stay in Mecca. On the other hand, his translation of the eulogy is not mentioned in the works of Atâî, Hâjî Khalîfa and Bursalî Mehmed Tahir. For this reason, al-Bosnawî's translation which is discussed in this study was mistakenly attributed to Harîmî from Bursa in some library records, while its author was recorded as unknown in some sources. Although the work has been mentioned in some recent studies, no study has been done on it.

In the study, firstly, the content of *al-Qaşîda al-Rûhîyya* and the studies on it are mentioned. In addition, some of the commentaries on the eulogy were attributed to more than one scholar in manuscript copies. In the study, the library records, manuscript copies of the commentaries and academic studies on the commentaries were examined and the studies on the eulogy were tried to be determined.

Then, information is given about Ali Dede al-Bosnawî's life and works, the description of the copies of *Tarjama-i Qaşîda-i Rûhîyya*, and the method followed in the edition of the text. By comparing the obtained manuscript copies Ali Emiri Arabî 4364, Nuruosmaniye 4024/3, Hacı Mahmud Efendi 6415/74 and Gazi Husrev Begova R-2995/3, the transcribed text of the translation of al-Bosnawî was composed and given together with the Arabic couplets. In addition to al-Bosnawî's translation, a literal translation of the eulogy was given under the eulogy.

Finally, the translation of al-Bosnawî is evaluated in the study. The translation consists of 26 couplets, 5 couplets of which are the preface and the 21 couplets of the translation of the eulogy. It was written in mazjû' ramal meter. al-Bosnawî used many strategies in his translation, probably due to arranging the meter. He applied the literal translation strategy only in certain parts of the couplets. Some words and expressions which do not exist in the couplets were added to the translation to strengthen the meaning. In addition, he applied the omission strategy by excluding some words and expressions that exist in the couplets from the translation.

In addition, al-Bosnawî used equivalent expressions instead of some expressions from the couplets. With the modulation strategy, he reconstructed the sentences of the couplets with different expressions. The transposition strategy was used in the translation by changing the structure of the elements in the sentence. He adapted some expressions in the couplets with the words he preferred with the adaptation strategy. Other translation strategies used in the translation are borrowing and calque strategies. On the other hand, as it was widely used in Turkish poems of the Ottoman period, it was seen that al-Bosnawî gave pretty much place to Persian words in his translation.

Keywords: Arabic Literature, Ibn Sînâ, *al-Qaşîda al-Rûhîyya*, Ali Dede al-Bosnawî, Translation.

Giriş

İnsanoğlu tarihten bu yana ruhun mahiyeti hakkında sorulara cevap vermeye çalışmıştır. Kur'ân-ı Kerim'deki *وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا* [Sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki: "Ruh, Rabbinin bileceği bir şeydir. Size pek az ilim verilmiştir."]¹ ayeti de insanların ruha dair sorular dile getirdiğini ancak ruhun mahiyetini kavrayamayacağına işaret etmektedir. İslâm felsefesinde önemli bir mesele olan ruhun mahiyetini ele alan İslâm âlimlerinden biri de İbn Sînâ'dır.

Tam adı Ebû Ali el-Hüseyin b. Abdullah b. Ali b. Sînâ olan İbn Sînâ ilim dünyasında *eş-şeyhu'r-re'îs* unvanı ile de tanınmaktadır. Felsefe ve tıp alanında İslâm bilim tarihinde en önde gelen âlimlerden biri olmuştur. Aristo ve Eflâtun'un felsefi sistemini temel alan Fârâbî'nin ekolünü takip etmiş ve onu zenginleştirmiştir. Çeşitli alanlara dair eserleri yanında ruh üzerine de *Ahvâlu'n-nefs, Makâle fi'n-nefs fi ma'rifeti'n-nefsi'n-nâtîka ve ahvâlihâ, Salâmân u*

1 el-İsrâ 17/85.

Absâl, eṭ-Ṭayr, es-Sa'âde ve'l-hucecu'l-'aşere, el-Kelâm 'ale'n-nefsi'n-nâtîka, Risâletu'n-nefs ve el-Kaşîdetu'r-Rûhiyye adlarında eserler telif etmiştir.² Bu eserler arasında ilim dünyasında en çok ilgi gören eseri Arapça nazmettiği *el-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* adlı kasîdesidir.

İbn Sînâ ruhu yüksek bir konum olarak tasvir ettiği ruhânî âlemden dünyaya inen gri bir güvercine benzeterek kasîdesine başlamaktadır. Ruh, dünyada aradığı kemâlâta eremediği için üzgündür. Dünyadaki zamanı dolunca bedeni terk eder, daha önce bilmediği sırlara vakıf olur ve ebedî mekânı olan ruhânî âleme döner.

İbn Sînâ'nın ruha dair bu semboller ve tasvirlerinde kadîm filozofların ruha dair görüşlerinden etkilenmiş olması muhtemeldir. Eflatun'a göre ruh idealar dünyasından geniş kanatlı bir kuş olarak dünyaya inmiş, dünyada idealar dünyasındaki hatıralarını unutmuş ve beden ölümü ile insanın kavrayamayacağı idealara erişmek için idealar âlemine çıkmıştır. Eflâtun ölümün ruh için ebedî ve mutlu bir hayatın başlangıcı olduğu görüşündedir.³ Ayrıca çalışmada ele alınan kasîdenin Türkçeye tercümesini yapan Ali Dede el-Bosnevî, kasîdenin devamı mahiyetinde telif ettiği manzumesinde Çin filozoflarının, ruhu Anka kuşuna benzettiklerini söylemektedir.⁴

İbn Sînâ, kasîdesinde istiâre, teşbih ve kinaye gibi edebî sanatlar kullanmıştır. es-Seyyid eş-Şerîf el-Cürçânî, Ulug Beg ve Musannifek el-Bistâmî gibi yirmiden fazla âlim kasîdenin irâb, manâ ve belâgat açısından Arapça ve Türkçe şerhini yapma ihtiyacı görmüştür. Bu şerhlerden bazıları yapılan akademik çalışmalar ile tahkik edilmiştir. Şerhlerin yanında kasîdenin tahmîsi ve başta Türkçe olmak üzere diğer dillere çevirisi de yapılmıştır.

Kasîde, Osmanlı döneminde Ali Dede el-Bosnevî (ö. 1007/1598), Sırrî-i Girîdî (ö. 1895) ve Maraşlı Mustafa Kâmil (ö. 1924) tarafından, Cumhuriyet döneminde ise Ahmed Safî (ö. 1926), Şerafettin Yaltkaya (ö. 1947), Hayrani Altıntaş ve Mahmut Kaya tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Çalışmada incelenen Ali Dede el-Bosnevî'ye ait *Terceme-i Kaşîde-i Rûhiyye-i İbn Sînâ* adlı eser kasîdenin en eski Türkçe tercümesidir. Tercümenin Süleymaniye, Millet, Nuruosmaniye, Gazi Husrev Begova, Princeton ve Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye Kütüphaneleri olmak üzere 6 kütüphanede yazma nüshası bulunmaktadır. Tasavvufa dair önemli eserler telif etmiş olan el-Bosnevî, Mekke'de uzun süre kalması nedeniyle şiirlerinde Harîmî mahlasını kullanmıştır. Diğer taraftan bu tercüme el-Bosnevî'nin hayatı ve eserleri hakkında

2 Ö. Mahir Alper, "İbn Sînâ/1", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 20/319-321.

3 Mustafa Kaya, "Platon'un Ruh Kuramı", *Sosyal Bilimler Dergisi* 15/1 (2013), 173, 177, 180; Fatih Aydın, *İbn Sînâ'nın Ruh ile İlgili Kasidesi ve Yorumları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 2.

4 Şeyda Öztürk, "Rûh-ı Nâtîka Üzerine Yazılmış Bir Tasavvufî Manzume ve Ali Dede Bosnevî'ye Âidiyeti Mes'elesi", *Türk Akademik Araştırmalar Dergisi* 4/4 (2019), 486, 496.

bilgi veren Atâî, Kâtip Çelebî ve Bursalı Mehmed Tahir'in eserlerinde geçmemektedir. Bu nedenle el-Bosnevî'nin çalışmada ele alınan tercümesi bazı kütüphane kayıtlarında yanlışlıkla Bursalı Harîmî'ye nispet edilirken bazı kaynaklarda ise müellifi meçhul olarak kaydedilmiştir. Yakın zamanda yapılan bazı çalışmalarda bahsedilmesine rağmen el-Bosnevî'nin tercümesi üzerine bir çalışma yapılmamıştır.

Bu çalışmada önce *el-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* hakkında genel bilgiler, üzerine yapılan çalışmalar ve içeriği hakkında bilgi verilmektedir. Ardından Ali Dede el-Bosnevî'nin hayatı, eserleri ve *Terceme-i Kaşide-i Rûhiyye-i İbn Sînâ* adlı eseri ele alınmaktadır. Daha sonra *Terceme-i Kaşide-i Rûhiyye-i İbn Sînâ*'nın temin edilen dört nüshası karşılaştırılarak Ali Dede el-Bosnevî'ye ait tercümenin transkripsiyonlu metni, kasîdenin metni ve kasîdenin birebir tercümesi bir arada sunulmaktadır. Çalışmanın sonunda el-Bosnevî'nin tercümesi çeviri stratejileri ve dil açısından değerlendirilmektedir.

1. *el-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* ve Üzerine Yapılan Çalışmalar

1.1. Kasîde Hakkında Genel Bilgiler

Eserin tam adı *el-Kaşîdetu'l-'Ayniyyetu'r-rûhiyye fi'n-nefs'* tir. Kâmil bahrinde yazılmıştır. Kasîdenin beyitleri ile ilgili kaynaklarda ihtilaf bulunmaktadır. İbn Hallikân, *Vefeyâtu'l-'a'yân* adlı eserinde ve Kemaleddin ed-Demîrî, *Hayâtu'l-hayâvânî'l-kubrâ* adlı eserinde kasîdenin 16 beytine yer verirken Yâkût el-Ĥamevî, *Mu'cemu'l-'udebâ* adlı eserinde ve İbn Ebî Uşeybi'a *'Uyûnu'l-enbâ'i* adlı eserinde kasîdenin 19 beytine yer vermiştir. ez-Zehebî, *Târîhu'l-islâm* adlı eserinde kasîdenin 20 beytini vermiştir. Kâtip Çelebi ise *Keşfu'z-zunûn* adlı eserinde kasîdenin 30 beyit olduğu belirtip ilk beytini vermiştir.⁵

Bununla beraber çalışmada incelediğimiz Ali Dede el-Bosnevî'ye ait tercümenin yer aldığı nüshalarda kasîde 21 beyitten oluşmaktadır. Eser ilk olarak 1288/1871-82'de Kahire'de neşredilmiş olup Türkçe dışında Fransızca, İngilizce, Tacikçe ve Rusçaya da çevrilmiştir.⁶

5 Şemseddin Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed ez-Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, thk. Beşşâr 'Avvâd Ma'rûf (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1424/2003), 9/445-446; Şemseddin Ahmed İbn Hallikân, *Vefeyâtu'l-'a'yân*, thk. İhsan Abbas (Beyrut: Dâru Sadr, 1398/1978), 2/160-161; Muvaffakuddin Ebî Abbas Ahmed İbn Ebî Uşeybi'a, *'Uyûnu'l-enbâ'i*, thk. Nizâr Rıdâ (Beyrut: Dâru'l-Mektebeti'l-Hayat, ts.), 446; Kemaleddin ed-Demîrî, *Hayâtu'l-hayâvânî'l-kubrâ*, thk. İbrahim Salih (Şam: Dâru'l-Beşâ'ir, 1426/2005), 4/197; Yâkût el-Ĥamevî, *Mu'cemu'l-'udebâ*, thk. İhsan Abbas (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1413/1993), 3/1076; Kâtip Çelebî, *Keşfü'z-zunûn*, thk. Şerafettin Yaltkaya - R. Bilge Kilisli (İstanbul: Maarif Matbaası, 1360/1941), 2/1341.

6 Ö. Mahir Alper, "İbn Sînâ/5", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 20/339-345.

1.2. Kasîde Üzerine Çalışma Yapan Âlimler⁷:

1.2.1. Tahmîs:

1. Manşûr el-Mısrî: el-Mısrî'nin tahmîsini Ebû'l-Bekâ el-Ahmedî (ö. 16. yy.) şerh etmiştir.⁸
2. Alaaddin el-Ḥalebî (ö. 14. yy.)
3. Manşûr b. Abdurrahman el-Ḥarîrî (ö. 967/1559)

1.2.2. Arapça Şerh:

1. Ali b. Muhammed İbnu'l-Velîd (ö. 612/1215): Madelung Wilfred tarafından şerhin tahkik ve İngilizce çevirisini içeren bir çalışma yapılmıştır.⁹
2. Cemaleddin Ali b. Süleyman el-Baḥrânî (ö. 672/1274)
3. 'Affuddin et-Tilimsânî (ö. 690/1291)
4. 'Âmir b. 'Âmir el-Başrî (ö. 14. yy.)
5. es-Seyyid eş-Şerîf el-Cürçânî (ö. 816/1413): Bu şerh bazı nüshalarda Şem-seddin Muhammed es-Semerḳandî, Şeyhulislâm Feyzullah Efendi¹⁰ ve Cemaleddin ed-Devvânî'ye de nispet edilmiştir.¹¹ M. Faruk Çiftçi, şerhin tahkikini de içeren bir çalışma yapmıştır.¹²
6. Abdolvâcid b. Muhammed el-Leysî el-Kütâhî (ö. 838/1434-35): Nadjet Zouggar şerhin tahkikini de içeren bir çalışma yapmıştır.¹³
7. Ulug Beg Gürkan b. Şahruh b. Timur (ö. 852/1448)
8. Alaaddin Ali b. Muhammed eş-Şahrudî el-Biştamî Musannifek (ö. 875/1470)
9. Cemaleddin Muhammed b. Es'ad eş-Şiddîkî ed-Devvanî (ö. 908/1502)
10. Ömer b. Muhammed el-Esvedî (ö. 1590'dan önce)
11. Davud b. Ömer el-Anṭâkî (ö. 1008/1599): Breiche Khaled tarafından şerh üzerine doktora tezi yapılmıştır.¹⁴
12. Muhammed b. Ahmed el-Mağribî (ö. 17. yy.)
13. Zeyneddin Muhammed Abdurrauf b. Tacu'l-'Ârifîn el-Münâvî (ö. 1031/1622)

7 Kaside üzerine yapılan çalışmalar hakkında detaylı bilgi için bk. Bonmariage Cecile, "Commentaries on Ibn Sînâ's Qaşîdat al-nafs : an inventory", *Melanges 67* (2017-2018), 21-125.

8 Çelebî, *Keşfü'z-zumûn*, 2/1341.

9 Cecile, "Commentaries on Ibn Sînâ's Qaşîdat al-nafs", 55-56.

10 Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye Koleksiyonu 389 numarada 60a-62b varakları arasında yer alan şerh, bir sonraki şerhin sonunda Şeyhulislâm Feyzullah Efendi'ye ait olduğu yazmasına rağmen birçok kaynaktan el-Cürçânî'ye atfedilen şerh ile aynıdır.

11 Cecile, "Commentaries on Ibn Sînâ's Qaşîdat al-nafs", 73-82.

12 M. Faruk Çiftçi, "Seyyid Şerîf Cürçânî'nin er-Risâletü'l-ḳudsiyye fi şerhi'l-ḳaşîdeti'l-mensûbe ilâ Ebî 'Alî b. Sînâ Adlı Eseri", *Hikmet Yurdu* 8/15 (2015), 171-199.

13 Nadjet Zouggar, "The Commentary on Avicenna's 'Poem of the Soul (al-Qaşîda al-'ayniyya)' by the Ottoman astronomer 'Abd al-Wāğîd (d. 838/1434). Critical edition and commented translation.", *Melanges 67* (2018), 187-236.

14 Cecile, "Commentaries on Ibn Sînâ's Qaşîdat al-nafs", 44.

14. Ebû Abdullah Hüseyin b. Cemal b. Hüseyin el-Enberî el-kuhistânî
15. Sa'dî Çelebî Fağıl er-Rûmî (ö. 1105/1693)
16. Muhammed b. Lütfî Bekzâde
17. Hüseyin b. İbrâhim b. Hamza
18. Nîmetullah el-Cezâ'irî eş-Şûstarî (ö. 1112/1700-01): Ali Hüseyin Maḥfûz tarafından şerhin tahkikini içeren bir çalışma yapılmıştır.¹⁵
19. Köprülüzâde, Abdullah Paşa b. Mustafa b. Muhammed (ö. 1148/1735)
20. Ebû el-Futûḥ Muhammed Ḥalîl (ö. 1155/1743)
21. Sam'anî Sadid
22. el-Fağıl el-Endelusî
23. Kâsım Lenk
24. Musa b. Fağlallah Huseynî en-Nehâvendî (ö. 1280/1863)
25. Hâdî Sebzevârî (ö. 1295/1881)

1.2.3. Türkçe Şerh:

1. Maraşlı Mustafa Kâmil (ö. 1924): Şerhi 1306/1888'de tamamlamıştır. Selim Altıntop şerhin neşrini de içeren bir çalışma yapmıştır.¹⁶
2. Abbas Vâsıḳ b. Hacı Salih Efendi (ö. 1922): Şerhi 1310/1892-1893'te tamamlamıştır.
3. Abdulaziz Mecdî Tolun (ö. 1941)

1.2.4. Türkçe Tercüme:

1. Ali Dede el-Bosnevî (ö. 1007/1598)
2. Sırrî-i Girîdî (ö. 1895): Tercüme-yi 1305/1887-88'de yapmıştır.¹⁷
3. Ahmed Safî (ö. 1926): Tercüme-yi 1340/1924'de yapmıştır.¹⁸
4. Şerafettin Yaltkaya (ö. 1947): Tercüme-yi 1937'de yapmıştır.
5. Hayrani Altıntaş: Tercüme-yi 1984'de yapmıştır.
6. Mahmut Kaya: Tercüme-yi 2018'de yapmıştır.¹⁹

1.2.5. Farsça Tercüme:

1. Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Ḳuraşî el-Ebiverdî (ö. 507/1113)

1.3. Eserin İçeriği

İbn Sînâ tarafından yazılan bu kasîde, nefs-i nâtıka olarak da adlandırılan insan ruhunun ruhanî âlemden insan bedenine gelişi ve ayrılışı hakkındadır.

15 Cecile, "Commentaries on Ibn Sînâ's Qaşîdat al-nafs", 56-57.

16 Selim Altıntop, "İbni Sina'nın Ruh Kasidesi'nin Maraşlı Mustafa Kâmil Şerhi", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 11/2 (2013), 465-477.

17 Sırrî Girîdî, "Rûh", *Marîfe* 1 (2010), 247; Alper, "İbn Sînâ/5", 20/341.

18 Ahmed Safî, "İbni Sina ve Kaside-i ruhiyesi Tercemesi", *Türk Tıp Tarihi Arşivi* 5/18 (1940), 66.

19 Mahmut Kaya, *İslami Edebiyatta Şaheserler* (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yayınları, 2018), 340.

İbn Sînâ kasîdesine ruhu, yüksek bir konumdan insan bedenine inen bir güvercine benzeterek başlamaktadır. Çalışmanın başında da değinildiği üzere insanlar ruh hakkında tarih boyunca sorular sormuştur. Kasîdeyi şerh eden âlimlerden olan Muhammed Abdurrauf el-Münâvî, İbn Sînâ'nın kasîdesine bu şekilde başlamasının insanların "Nefs bu bedene nereden gelmiştir?" sorusuna bir cevap olduğunu ifade etmiştir.²⁰

Kasîdenin şârihlerinden Abdulvâcid b. Muhammed el-Kütâhî, varlığın emrî ve halkî olmak üzere ikiye ayrıldığını, halkî âlemin bütün hissedilenleri, emrî âlemin ise bütün akledilenleri kapsadığını söylemiştir. Buna göre insanın hissedilen ve görünen kısmı olan bedeninin halkî âleme, görünmeyen aklı kısmı olan nefsinin ise emrî âleme ait olduğunu ifade etmiştir.²¹ Kur'ân-ı Kerim'de bu iki ayrı yaratılış şu ayetle ifade edilmiştir: *أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ* [Bilesiniz ki halk da emr de Allah'tandır]²².

Sırrî-i Girîdî bu konuda ruhun, sultanî ve hayvanî olmak üzere ikiye ayrıldığını ifade etmiştir. Ruh-ı sultânî, zaman ve mekâna bağlı olmayan âlem-i emirden olup zat-ı ilâhiyyeye mazhar olan ruh-ı insânîdir. Ruh-ı hayvânî ise zaman ve mekâna bağlı olan âlem-i halktan olup atardamarlar vasıtasıyla bedene tasarruf eden ruhtur.²³

İbn Sînâ kasîdede istiâre sanatını uygulayarak nefs-i nâtıkayı gri bir güvercine benzetmiştir. el-Cürcânî, güvercinin kuşlar arasında en hızlısı ve güçlüsü olduğu için benzetildiği söylemiştir. Güvercinin gri renkli olmasının da gökyüzünde gri rengin olmaması nedeniyle izzet sahibi olduğuna işaret ettiğini ifade etmiştir. Yüksek bir konumdan da ruhânî âlem kastedilmektedir. İbn Sînâ, inmek anlamında هبط fiilini kullanmış, نزل fiilini kullanmamıştır. Bunun sebebi ise şerhlerde nefs-i nâtıkanın Kur'ân-ı Kerim'de *فُلْنَا أَهْبَطُوا مِنْهَا جَمِيعًا* [Dedik: İnin oradan (cennetten) hepiniz]²⁴ ayetinde هبط fiili ile anılması olduğu ifade edilmiştir.²⁵

İkinci beyitte de ruhun akledilen bir varlık olduğu için duyularıyla algılabilen insan bedeninin onu göremeyeceğini söylemektedir. İbn Sînâ bu ifadeyle ruh bilgisinin insanlara gizli olduğuna işaret etmektedir.

Kasîdenin devamında ruhun insan bedenine gelmesiyle tecrübe ettiği şeylere değinmektedir. Dünyaya mutlu olduğu ruhânî âlemden isteği dışında

20 Muhammed Abdurrauf el-Münâvî, *Şerhu'l-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* (İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 1234), 15b.

21 Abdulvacid b. Muhammed el-Kütâhî, *Şerhu'l-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* (İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi, 799), 302a.

22 el-A'râf 7/54.

23 Sırrı Girîdî, "Rûh", 258.

24 el-Bakara 2/38.

25 es-Seyyid eş-Şerif el-Cürcânî, *Şerhu'l-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* (İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi, 799), 306a; Musannifek el-Bişâmî, *Şerhu'l-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* (İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi, 780), 2b.

gelmiştir. Çünkü latîf ve ruhânî olan, kesîf ve cismânî olana eşlik etmek istemez.²⁶ Ancak bedeni ile birleşince ona alışmıştır. Artık dünyayı bırakıp gitmek istemeyecektir. Önce bedenine ısınamamış ve ondan yüz çevirmiştir. Ancak zamanla bu değersiz harap bedene alışmak durumunda kalmıştır. Dünyaya alışınca asıl vatanında Allah'a verdiği sözleri ve ayrılmayı istemediği yerleri unutmıştır.

İbn Sînâ bedene hayat veren ruhun geldiği ruhânî âlemi merkez olarak nitelendirmektedir. Ruh bu merkezden çorak bir yer olarak nitelediği dünyaya inmiştir. Kasîdede *هياوت*'un *هيا*'sı ifadesi, düşüş dünyada bittiği için dünyaya nisbet edilerek kinaye yapılmıştır.²⁷ Ayrıca İbn Sînâ bedeni ağır ve yoğun olarak nitelerken ruhun latîf ve hafif olduğuna işaret etmektedir. Ruh bu ağır bedene inince ruhânî âlem ile arasına İbn Sînâ'nın değersiz eserler ve kalıntılar olarak tasvir ettiği beden girmiştir. el-Bisâtâmî, İbn Sînâ'nın bu beyit ile Aristo'nun da görüşü olduğu üzere ruh ve bedenin aynı anda yaratıldığı düşüncesini vurguladığını söylemektedir.²⁸ Ruh, beden ile birleşince saflığını koruyacağına dair sözlerini tutamadığını hatırladıkça hüzünden sürekli gözyaşı döker. Ruh aynı zamanda sıcaklık, soğukluk, yaşlık ve kuruluk gibi dört unsurun tekrar etmesi ile yaşlanan ve yok olacak olan beden için de ağlar.²⁹ Ruh hüznülüdür çünkü bir ağ ve kafes hükmünde olan beden onu kemâlâta ereceği ruhânî âlemde alıkoymaktadır. İbn Sînâ, insan bedenini kafes ve ağa benzeterek istiâre yapmaktadır.³⁰

İbn Sînâ ruhun bedende geçirdiği tecrübeleri anlattıktan sonra ruhun bedenden ayrılmasına değinmektedir. Ruhun İbn Sînâ'nın korunak olarak tasvir ettiği bedenden ayrılarak geniş uzay olarak tasvir edilen ruhânî âleme yolculuk etme zamanı gelmiştir. Ölüm gerçekleşince kimsenin değer vermediği ve toprak olacak bedeni artık terk etmiştir. Ruh, bedenden ayrılınca İbn Sînâ'nın uykulu gözlere benzettiği maddî âlemin gözlerine örttüğü perde açılmış ve nice hakikatleri görmeye başlamıştır. Bu hakikatlere vakıf olunca İbn Sînâ'nın yüce dağ olarak benzettiği ruhânî âleme varmanın ve elde ettiği ilimle kemâle ermenin sevincini yaşamaktadır.

İbn Sînâ kasîdenin devamında nefis-i nâtıkanın insan bedenine indirilmesindeki hikmetin ne olduğunu sorgulamaktadır. İbn Sînâ ruhun yüce bir yer olan ruhânî âlemde suflî âleme neden indirildiğini sormaktadır. Beyitte *أُخْرِطْتُ* (indirildi) meçhul fiilini kullanarak ruhun isteği dışında dünyaya geldiğine vurgu yapmaktadır. Şayet Allah ruhu bir hikmet için bedene indirdiyse bu

26 el-Cürçânî, *Şerhu'l-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* (Halet Efendi, 799), 306a.

27 el-Cürçânî, *Şerhu'l-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* (Halet Efendi, 799), 306a; el-Bisâtâmî, *Şerhu'l-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* (Halet Efendi, 780), 11a.

28 el-Bisâtâmî, *Şerhu'l-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* (Halet Efendi, 780), 12a.

29 el-Bisâtâmî, *Şerhu'l-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* (Halet Efendi, 780), 15b.

30 el-Münâvî, *Şerhu'l-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* (Esad Efendi, 1234), 37a.

hikmete hiç kimse vâkîf olamamıştır. Eğer ruh, ruhânî âlemde elde edemediği ilmi alarak asıl vatanına dönmek için bedene inmişse onun bilgi eksikliği tamamlanmamıştır. Ruha tayin edilen zamanın dolmasıyla bir daha geri dönmemek üzere ruhânî âleme göçmüştür. Ancak ruhun beden ile buluşmasının bir şimşegin parlayıp sönmeye gibi olduğunu ifade ederek teşbih yapmıştır.³¹ İbn Sînâ, ruhun çok kısa ve fânî olan dünyada değil ebedî hayatın olduğu ahiret âleminde kemâle ereceği ve mutlu olacağına işaret etmektedir. Bazı nüshalarda olmayan son beyitte ise dinleyiciden kasîdenin son kısmında sorduğu ruhun bedene niçin indirildiğine dair soruya eğer bu konuda ilmi varsa cevap vermesini isteyerek bitirmektedir.

2. Ali Dede el-Bosnevî'nin Hayatı ve Eserleri

2.1. Hayatı

Alaaddin Ali Dede b. Mustafa, 16. yy.'ın ilk yarısında Bosna'nın Mostar şehrinde doğmuştur. el-Bosnevî ve el-Mostarî nisbeleri yanında Kanuni Sultan Süleyman için Zigetvar'da yapılan türbe ve tekkede görevlendirildiğinden dolayı es-Sigetvarî ve Şeyh-i Türbe olarak da tanınmaktadır. Mostar'da ilk eğitimini tamamlamasından sonra eğitimine devam etmek için İstanbul'a gelmiştir. Mekke'ye giderek Arap dili ve edebiyatı yanında tasavvuf eğitimi de almıştır. Halvetî şeyhi Bosnalı Bâlî Efendi'nin halifesi Nureddinzâde'ye intisap etmiştir. III. Murad tarafından 1001/1592-93 yılında Mekke'deki Hz. İbrâhim makamının yenilenmesi için görevlendirilmiştir. 1007/1598 yılında Serdar-ı Ekrem Satırcı Mehmed Paşa'nın davetiyle katıldığı Petrovaradin seferi sonrasında bir gün ikindi namazının dördüncü rekâtında vefat etmiştir. Macaristan'ın Zigetvar şehri yakınında bulunan Solnok şehrinde defnedilmiştir.³²

Ali Dede el-Bosnevî, Arapça şiir yazan ve tasavvuf üzerine eser telîf eden Bosnalı ilk âlimlerdendir. Uzun süre Mekke'de bulunmasından dolayı şiirlerinde Harîmî mahlasını kullanmıştır.³³

31 el-Cürcânî, *Şerhu'l-Kaşidetu'r-Rûhiyye* (Halet Efendi, 799), 307b.

32 Nev'izâde Atâî, *Hadâ'iku'l-hakâ'ik fi tekmileti's-şekâ'ik* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989), 466; M. Tahir Bursalı, *Osmanlı Müellifleri* (İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1333/1915), 1/115-116; Mehmed Handžić, *el-Cevheru'l-esnâ fi terâcimi 'ulemâ'i ve şu'erâ'i Bosna*, thk. Abdulfettah M. el-Hilu (Kahire: Dâru Hicr li't-Tibâ'a ve'n-Neşr, 1992), 137-139; Adnan Kadrić, *Mostarski Bulbuli* (Mostar: Fondacija "Baština Duhovnosti" Yayınları, 2012), 101-102; M. Serhan Tayşi, "Ali Dede Bosnevî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2/386; Mesut Köksoy, *Osmanlı Döneminde Arap Diline Dair Eser Vermiş Bosnalı Alimler ve Eserleri* (Ankara: Sonçağ Yayınları, 2021), 6-9.

33 Ali Dede el-Bosnevî'nin eserlerinin yazma nüshaları hakkında bilgi için bk. Ismet Kasumović, "Rukopisni Djela Ali-Dede Harimije Bošnjaka na Arapskom Jeziku", *Prilozi za Orijentalnu Filologiju* 38 (1988), 158-159.

2.2. Eserleri³⁴:

1. *Terceme-i Kaşîde-i Rûhiyye-i İbn Sînâ*: Çalışmada incelenen eserdir.
2. *Havâtîmu'l-hikem ve hallu'r-rumûz ve keşfu'l-künûz*: İbnu'l-Arabî'nin görüşlerinden faydalanarak tasavvuf ve kelim ile ilgili 360 meseleyi incelediği bir eserdir. Eser, Kahire'de 1314/1896-97 yılında basılmıştır.³⁵
3. *Muhâdarâtu'l-evâ'il ve müsâmerâtu'l-evâhir*: es-Suyutî'nin tarih ve edebiyata dair konulara yer verdiği *Kitâbu'l-evâ'il* eserini örnek alarak telif ettiği bir eserdir. Eser, 1300/1882-83'de Bulak'ta, 1311/1893-94'te Kahire'de ve 1398/1978'de Beyrut'ta basılmıştır.³⁶
4. *Temkînu'l-makâm fi Mescidi'l-Harâm*: 1001/1592-93 yılında III. Murad tarafından Mekke'deki makam-ı İbrâhim'in yenilenmesi görevine dair bir eserdir.³⁷
5. *Şi'r fi'l-mahabbe*: Türkçe-Arapça mülemma' gazeli ile tasavvufa dair Arapça kasîdelerin yer aldığı bir eserdir.³⁸
6. *Risâle-i seyfiyye: Temkînu'l-makâm* adlı eserinde de bahsettiği bu eser edebiyata dairdir. Günümüze nüshası ulaşmamıştır.³⁹
7. *Sebâ'iyât fi'l-furû'*: Fıkıh hakkındadır.⁴⁰
8. *Mevâkıfu'l-âhire ve'l-leât'ifu'l-fâhire*: Ahirete dair 50 sahnenin yer aldığı bir eserdir.⁴¹
9. *Envâru'l-meşâriq*: Hadis hakkındadır.⁴²
10. *Risâle-i intişâriyye*: Osmanlı sultanlarına dairdir.⁴³
11. *Risâle fi beyâni ricâli'l-ğayb*: İbn Arabî'nin aynı adlı eserini esas alarak telif ettiği bir eserdir. Tasavvufa dairdir.⁴⁴
12. *Feğâilu'l-cihâd*: Hadise dair Türkçe bir eserdir.⁴⁵
13. *Şerh-i Çihil kelâm-ı emiru'l-muminin*: Hz. Ali'nin 40 veciz sözünün tercümesidir.⁴⁶

34 Eserleri hakkında detaylı bilgi için bk. Nihal Ç. Türkmen, *Ali Dede Bosnevî, Hayatı, Eserleri ve Fezâilü'l-Cihâd'ı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 21-33.

35 Çelebî, *Keşfü'z-zunûn*, 1/686; Tayşi, "Ali Dede Bosnevî", 2/386.

36 Çelebî, *Keşfü'z-zunûn*, 2/1610; Bursalı, *Osmanlı Müellifleri*, 1/115; Tayşi, "Ali Dede Bosnevî", 2/386.

37 Çelebî, *Keşfü'z-zunûn*, 1/483.

38 Kadrič, *Mostarski Bulbuli*, 87, 103-105.

39 Kasumović, "Rukopisni Djela", 172.

40 Bursalı, *Osmanlı Müellifleri*, 1/115.

41 Çelebî, *Keşfü'z-zunûn*, 2/1891.

42 Bursalı, *Osmanlı Müellifleri*, 1/115.

43 Türkmen, *Ali Dede Bosnevî*, 23.

44 Kasumović, "Rukopisni Djela", 170.

45 Türkmen, *Ali Dede Bosnevî*, 22.

46 Adem Ceyhan, "Harîmî'nin Hz. Ali'den Kırk Vecize Tercümesi", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1/2 (2003), 48.

14. *Çihil kelimât-ı hikmet*: Arapça kırk veciz sözün tercümesidir.⁴⁷
15. *Cevâb-ı şûfi ez-berây-ı suâl-i hekîm ez-çi sebeb-i nâtıka âmede est (Sûfinin hekîmin "nâtıka hangi sebep ve amaçla bu âleme gelmiştir?" sorusuna cevabıdır)*: Süleymaniye Kütüphanesi Nuruosmaniye Koleksiyonu 4024 numarada kayıtlı yazmada müellife ait *Kasîde-i Ruhîyye* tercümesinden hemen sonra yer almaktadır. Bir nüshası Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye Kütüphanesi Mecâmî' Turki Tal'ât Koleksiyonu 125 numarada 13-17 varakları arasında yer almaktadır.⁴⁸

Ali Dede el-Bosnevî'nin çalışmada ele alınan İbn Sînâ'ya ait *el-Kaşîdetu-ruhuhiyye*'nin 15. beytinin tercümesi öncesinde eklediği başlık olan "Suâl-i hekîm ez ki fâide nâtıka âmede est ân hâşıl şude der ekser-i heyâkil-i insânî. Pes der in âlem âmeden garaz çîst (Hekimin hangi faydadan dolayı nefsi-i nâtıkanın insan bedenine girdiği hakkındaki sorusu. O halde bu âleme gelmekten amaç nedir?)" sorusuna cevap olarak kaleme aldığı 119 beyitten oluşan tasavvufa dair Türkçe bir manzume olup kasîdenin tercümesinde kullandığı bahir ve kafiye bu manzumede de devam ettirmiştir. el-Bosnevî manzumeye, kasîdenin son beytinde sorulan ruhun dünyaya gelmesindeki hikmetin ne olduğu sorusuna cevap vererek başlamaktadır. Ardından kadîm ve İslâm filozoflarının ruha dair görüşleri ile İbn-i Arabî başta olmak üzere mutasavvıfların ruh hakkındaki görüşlerine de yer vermektedir. Manzumede ruhun insan bedenine gelişinin sırrını filozofların değil kalbi nurlanmış âriflerin anlayabileceğini ifade etmektedir.⁴⁹

Kaynaklarda geçmeyen eserden ilk olarak Ismet Kasumović Orijentalni Institut u Sarajevu Kütüphanesi 604 numarada kayıtlı nüshasını inceleyerek bahsetmiş ve adını *Kaşîde-i levâ'ih-i rûhânî der vaşf-ı rûh ve hakâyık ü ma'arif* olarak vermiştir. Şeyda Öztürk, kütüphane kayıtlarında yanlışlıkla Şehzade Korkut'a nisbet edilen manzumenin Ali Dede el-Bosnevî'ye aidiyetini 2019 yılında yayınlanan makalesinde tespit etmiş ve metnini neşretmiştir.⁵⁰

47 Adem Ceyhan - Hilal Kurt, "Harîmî'nin Kırk Arapça Bilgece Sözün Tercümesinden İbaret Bir Eseri: Çihil (Kelimât-ı) Hikmet", *ESTAD* 4/1 (2021), 229.

48 F. Ramazan Süer, "Mısır Milli Kütüphanesinde (Dâru'l-Kütübî'l-Kavmiyye) Bulunan Edebiyat ile İlgili Türkçe El Yazmaları", *TİDSAD* 13 (2017), 613.

49 Öztürk, "Rûh-ı Nâtıka", 483.

50 Ismet Kasumović, "Ali-Dedeovo Učenje O Čovjeku", *Znakovi Vremena* 7/24 (2004), 29; Öztürk, "Rûh-ı Nâtıka", 480.

3. *Terceme-i Kaşîde-i Rûhiyye-i İbn Sînâ*

3.1. *Terceme-i Kaşîde-i Rûhiyye-i İbn Sînâ*'nın Nüshalarının Tavsifi

3.1.1. Ali Emiri Arabi 4364:

Millet Kütüphanesi Ali Emiri Arabi Koleksiyonu 4364 numarada kayıtlıdır. 15 varaklık yazma mecmuanın 10b-13a varakları arasındadır. Ta'lik hattıyla yazılmıştır. 105x140 mm ebadında olan yazmada her varakta ortalama 16 satır bulunmaktadır. 1-10a varakları arasında fevâ'id denilen alıntı bilgiler mevcuttur. Yazma, yaldızlı ve şirazeli meşin bir cilt içindedir. Hamişlerinde ve satır aralarında el-Cürçânî ve diğer şârihlerden alıntılar yer almakta olup bazı alıntılar kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Kasîde sonuna diğer nüshalarda olmayan 5 beyit daha eklenmiştir. Ferağ kaydına istinsah tarihi 1090/1679-80 olarak düşünülmüş olup müstensihin adı yazılmamıştır. Yazmada eserin başlığı *Terceme-i Kaşîde-i Rûhiyye-i İbn Sînâ* olarak verilmiştir. Kütüphane kayıtlarında Ali Dede el-Bosnevî'nin kullandığı *Harîmî* mahlasından hareketle yanlışlıkla Bursalı *Harîmî* ve Bursalı *Hazîmî*'ye nisbet edilmiştir. Metin tesisinde bu nüsha "A" harfi ile gösterilmiştir.

3.1.2. Nuruosmaniye 4024/3:

Nuruosmaniye Kütüphanesi 4024 numarada kayıtlı mecmua yazmada 40a-45b varakları arasında yer almaktadır. Her varakta 17 satır bulunmaktadır. Nesih hat ile yazılmıştır. Eser, mecmuada yer alan altı eserin üçüncüsü olan el-Cürçânî'ye ait *Şerhu'l-Kaşîdeti'r-Rûhiyye*'nin hamişinde *Kaşîde-i Rûhiyye ki der nezd-i hukemâ sultân-ı kaşâ'id gûyend ki İbn Sînâ der vaşf-ı nâtika tertib kerde est ve in tercüme şeyh Alist ki sâbikan şeyh-i türbe-i Siketvâr bûde est kuddise sırruhu'l-'aziz* başlığı ile yer almaktadır. Başlıklar kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Mecmuada dördüncü eser olarak Ali Dede el-Bosnevî'ye ait *Cevâb-ı şûfi ezberây-ı suâl-i hekîm ez-çi sebab-i nâtika âmede est* adlı manzume vardır. Metin tesisinde bu nüsha "N" harfi ile gösterilmiştir.

3.1.3. Hacı Mahmud Efendi 6415/7:

Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 3415 numarada kayıtlı mecmuada yer almaktadır. Nüshanın ebadı 205x145 (165x110) mm olup her varakta 16 satır bulunmaktadır. Nesih hat ile yazılmıştır. Mecma yazmada 7. eser olarak 17b-19b varakları arasında *Terceme-i Kaşîde-i Rûhiyye ki nezd-i hukemâ sultân-ı kaşâ'id gûyend ki İbn Sînâ der vaşf-ı nâtika kerde est* başlığıyla yer almaktadır. Başlıklar ve kasidenin beyitleri kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Kasîde beyitlerindeki bazı kelimelerin altına ve üstüne Türkçe açıklama notları yazılmıştır. Metin tesisinde bu nüsha "H" harfi ile gösterilmiştir.

3.1.4. Gazi Husrev Begova R-2995/3:

Gazi Husrev Begova Kütüphanesi R-2995 numarada kayıtlı mecmuada yer almaktadır. Nüshanın ebadı 145x100 mm olup her varakta 17 satır yer almaktadır. Nesih hat ile yazılmıştır. Yazmadaki dokuz eser içinde üçüncü eser olarak 82b-83b varakları arasında *Terceme-i Kaşîde-i Rûhiyye ki der nezd-i hukemâ sultân-ı kaşâ'id gûyend ki kıdve-i erbâb-ı hikmet İbn Sînâ der vaşf-ı nâtıka tertîb ve nazm kerde est ba'dehu terceme kerde Ali Dede şeyh-i sâbık türbe-i Siketvâr* başlığıyla yer almaktadır.⁵¹ Metin tesisinde bu nüsha “G” harfi ile gösterilmiştir.

3.1.5. Princeton 1004:

Princeton Kütüphanesi Islamic Manuscripts New Series Koleksiyonu 1004 numarada 19-21 varakları arasında *Terceme-i Kaşîde-i Rûhâniye Ali Dede şeyh sâbık der türbe-i Siketvar* başlığı ile yer almaktadır.⁵² Nüshaya erişilememiştir.

3.1.6. Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye 125:

Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye Kütüphanesi Mecâmi' Turkî Tal'ât Koleksiyonu 125 numarada 9b-12a varakları arasında yer almaktadır. Katalogda tercümenin müellifi Harîmî el-Bursevî olarak kaydedilmiştir. 142x208 ebadında olan yazmada her varakta 19 satır bulunmaktadır.⁵³ Nüshaya erişilememiştir.

3.2. Metin Tesisinde Takip Edilen Metot:

1. Metin tesisinde kasidenin her beyti Arapça olarak verilmiş, Ali Dede el-Bosnevî'ye ait tercümenin metni latin harfleri ile transkripsiyonlu olarak beytin altında yer almıştır. Ali Dede el-Bosnevî'nin tercümesi ile karşılaştırma yapılabilmesi için kasidenin birebir tercümesi kasidenin altında köşeli parantez içinde ve italik olarak verilmiştir. Bu tercümede gerekli görülen yerlerde parantez içinde açıklamalar yapılmıştır.
2. Nüshalar arasında müellif hattı nüshası, müellif hattından istinsah edilmiş veya müellif hattı ile karşılaştırılmış nüsha olmadığı için metin tesisinde tercihi metot takip edilmiş ve farklılıklar dipnotta belirtilmiştir.
3. Nüshalar doğru-yanlış karşılaştırılması yapıldığında hepsinde hatalı yazımlar olduğu görülmekle beraber Ali Emiri Arabi 4364 nüshasının hata oranı en az nüsha olduğu değerlendirilerek referans nüsha olarak alınmıştır. Varak sonları bu nüsha esas alınarak verilmiştir. Ayrıca nüshalardaki farklılıklar karşılaştırıldığında Ali Emiri Arabi 4364 ile Hacı Mahmud Efendi 6415/74 nüshaların aynı şecereye ait oldukları görülmüştür. Aynı

51 Kasim Dobrača, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih i Bosanskih Rukopisa / Gazi Husrev-Begova Biblioteka (II)* (Sarajevo: Rijaset Islamske Zajednice Yayınları, 2002), 740.

52 Cecile, “Commentaries on Ibn Sînâ's Qaşîdat al-nafs”, 98.

53 Süer, “Mısır Milli Kütüphanesinde (Dâru'l-Kütübi'l-Kavmiyye) Bulunan Edebiyat ile İlgili Türkçe El Yazmaları”, 611; Kasumović, “Ali-Dedeovo Učenje O Čovjeku”, 29.

şekilde Nuruosmaniye 4024/3 ile Gazi Husrev Begova R-2995/3 nüshaların aynı şecereye ait oldukları görülmüştür.

4. Tercümenin 6 adet nüshası bulunmaktadır. Bu nüshalardan metin tesisinde kullanılan nüshaları sembolize etmesi için ait olduğu kütüphane veya koleksiyon adının ilk harfi kullanılmıştır. Buna göre:
  - I. Ali Emiri Arabi 4364 (A)
  - II. Nuruosmaniye 4024/3 (N)
  - III. Hacı Mahmud Efendi 6415/74 (H)
  - IV. Gazi Husrev Begova R-2995/3 (G)

3.3. Terceme-i Kaşîde-i Rûhiyye-i İbn Sînâ'nın Metni

Terceme-i Kaşîde-i Rûhiyye-i İbn Sînâ⁵⁴

Fâ'ilatün/Fâ'ilatün/Fâ'ilatün/Fâ'ilün

–●– /–●– /–●– /–●–

Baħr-ı hikmetden alup bir nice dürr-i ma'ni-dār
 'İkd-ı nazmın ma'rifet levhinde kıldım ihtiyār
 [*Hikmet denizinden pek çok mana incilerini alıp
 Nazm gerdanlığının ilim levhasında sıraladım*]

Hokka-ı hikmetde yokdur böyle 'âlî yâdigār
 Bir güherdir ehl-i hikmet cümle şarrâfı anın
 [*Hikmet ehlinin sarrafı olduğu bir elmastır o
 Hikmet kabında böyle yüce hatıra yoktur*]

Kıdv-e-i erbâb-ı hikmet İbn Sînâ-yı zamân
 Genc-i hikmetden güherler kıldı nazmında nisâr
 [*Hikmet ehlinin örnek aldığı zamanın İbn Sînâ'sı
 Şiirinde hikmet hazinesinden elmaslar saçtı*]

Nâtıka-i vaşında nazm itdi haķâ'ik 'ıkdını
 Evc-i hikmetde Süreyyâ 'ıkdı gibi şu'le-dār
 [*Nefs-i nâtıka'yı tasvirinde hakikatleri dizdi
 Hikmet zirvesinde Süreyya yıldızı gibi parladı*]

Bir mu'ammâ-yı haķıkatdir şehâ 'irfân-ı nefis
 Anı ħall⁵⁵ eyler Ħarîmü bir heķîm-i râz-dār
 [*Nefs bilgisi gizli bir hakikattir ey Şah
 Onu Ħarîmî sırlı bir heķîm çözer*]

54 N: Kaşîde-i Rûhiyye ki der nezd-i ħukemâ sultân-ı kaşâid gûyend ki İbn Sînâ der vaşf-ı nâtıka tertib kerde est ve in tercüme şeyh 'Alîst ki sâbıkan şeyh-i türbe-i Siketvâr bûde est kuddise sirruhu'l-'azîz [*İbn-i Sînâ'nın nâtıkanın vaşfı hakkında düzenlediği heķimler nezdinde kaşîdelerin sultanı olan Kaşîde-i Rûhiyye ve bu tercüme önceleri Siketvâr türbesinin şeyhi olan şeyh Ali'nindir (k.s.)*].

55 A, G, H: fekk

1. هَبَطْتَ إِلَيْنِكَ مِنَ الْمَخَلِّ الْأَرْفَعِ وَرَقَاءُ ذَاتِ تَعَزُّزٍ وَتَمَنِّعِ

[En yüksek yerden (ruhani âlemden) indi sana (insana)

İzzet ve dirayet sahibi bir gri güvercin (nefs-i nâtika)]

İndi verka' cā-yı a'lādan sana bir bāz⁵⁶-vār

Çıvıltı ile şāhib-i 'izzet çü şāh nām-dār⁵⁷

2. مَحْجُوبَةٌ عَنْ مُثَلَّةِ كُلِّ عَارِفٍ وَهِيَ الَّتِي سَفَرَتْ وَمَنْ تَتَبَّرَعِ [10b]

[Bütün ariflerin gözüne perdelidir o

Yüzünü açtığı ve örtmediği halde]

Zāhiren maḥcūbedır Ankā gibi her dīdeden

Yüzün açdı⁵⁸ nātika bir daha olmaz perde-dār

3. وَصَلْتُ عَلَى كُرْهِ إِلَيْنِكَ وَزَيْمًا كَرِهْتُ فِرَاقَكَ وَهِيَ ذَاتُ تَفَجُّعِ

[Sana zoraki bir şekilde varmıştı oysaki

Senden (bedenden) ayrılmak da zor geldi ve üzüntülüdür]

Oldı teklif ile vāşıl sana bu verka'-ı cān

Heykelinden ayru olmak istemez ol ehl-i zār

4. أَنْفَتُ وَمَا أَنْسَتُ فَلَمَّا وَاصَلْتُ أَلْفَتْ مَجَاوِرَةَ الْحَرَابِ الْبَلَّغِ

[(Önce) Yüz çevirdi ve ısınmadı (bedenine)

Ama devam edince bu ıssız harap yere (meburen) alışı]

Heykelinden⁵⁹ eyledi i'rāḍ vūşlat buldı çün

Bu fenā sahrāya ülfet eyledi bī-iḥtiyār

5. وَأَطَّقْتُهَا نَسِيبَتْ عُهُودًا بِالْحِمَى وَمَنَازِلًا يُفِرِّقُهَا لَمْ تَفْتَعِ

[Sanırım o (nefs-i nâtika) unuttu (bedene alışınca) ilk korunağındaki (ruhanî âlemdeki) sözleri

Ve ayrılmayı hiç istemediği yerleri]

Anlarım verka' unuttu güya kırbet ahdlerin⁶⁰

Hem nice menzil dağı kalmazdı anlarsız qarār

6. حَتَّىٰ إِذَا اتَّصَلْتَ بِمَاءٍ هُبُوطِهَا عَنْ مِيمٍ مَرَكْرَهًا بِذَاتِ الْأَجْرَعِ

[Düşüşün (dünyada) Ha'sında bitişince

Çorak yerle (bedenle) merkezinin (ruhani âlem) Mim'inden ayrılıp]

Merkezinden ayrılıp oldu çü sufle muttaşıl

Āşiyān kayd-ı cān⁶¹ ana oldu⁶² çü⁶³ cā-yı intizār⁶⁴ [11a]

56 N, G: yār

57 N, G: Beytin şatırlarının yeri terstir. İlk şatır sonra, ikinci şatır başta gelmiştir.

58 N: yerden; G: bu

59 N, G: heykeline

60 A: ahdini

61 G: cān kayd-ı; N: "kayd-ı cān" düzeltme.

62 A, H: Āşiyān-ı cismi ana oldu

63 N, G: bu

64 A, H: bī-karar

7. عَلِقَتْ بِمَا ثَاءُ التَّقِيلِ فَأَصْبَحَتْ   بَيْنَ الْمَعَالِمِ وَالطُّلُولِ الْخُضَّعِ

[*Şekil'in (bedenin) Sâ'sı (kalp ve ruh-i hayvanî) asıldı (boynuna)*
Böylece değersiz eserler (kalp) ile kalıntılar (beden) arasında kaldı
 Boynuna teklîf ile bend oldı ya'nî ðavktan
 Düşdi âsar u 'alâ'im⁶⁵ kaydına leyl ü nehâr

8. تَبْكِي إِذَا ذَكَرْتَ عُهْدًا بِالْحِمَى   بِمَدَامِيعِ غَمِّي وَلَمَّا تُفْلِعِ

[*Korunağındaki (ruhanî âlemdaki) sözlerini hatırladıkça ağlar*
Gözlerinden durmadan yaşlar akar
 Ağlar ol yâd eylese⁶⁶ güya özledi ahdlerin
 Yaş akar durmazdı mâdem gözlerinden seyl-vâr

9. وَتَظَلُّ سَاجِعَةً عَلَى الدِّغْنِ الَّتِي   دَرَسَتْ بِنَكْرَارِ الرِّيحِ الْأَرْبَعِ

[*Şakıyıcı olur kalıntılar (beden) üzerinde*
Dört rüzgârın (dört unsurun) tekrar etmesiyle yok olmuş olan
 Eyler ol verķâ' terennüm cā-yı vîrân üzre kim⁶⁷
 Aşiyani di ana yıkdı mükerrer bād çār

10. إِذْ عَاقَهَا الشَّرُّكَ الْكَثِيفُ وَصَدَّهَا   فَقَصَّ عَنِ الْأَوْجِ الْفَسِيحِ الْمَرْبَعِ

[*Çünkü yoğun tuzak (beden) onu engelledi ve alıkoydu*
Bir kafes (beden) ferah yüce vatanından (ruhanî âlem)
 Men' kıldı çün anı cism-i keşîfi dām ile
 Yüce menzilden anı şadd eyledi boynında bār

11. حَتَّى إِذَا قَرَّبَ الْمَسِيرُ مِنَ الْحِمَى   وَدَقَّ الرَّحِيلُ إِلَى الْفَضَاءِ الْأَوْسَعِ

[*Korunağından (bedenden) ayrılma vakti yaklaştınca*
Geniş uzaya (ruhanî âleme) yolculuk zamanı geldi
 Çün yakın oldı şehâ seyri bu fânî 'âleme
 İrdi rihlet menzili ola feğâ-i hoş-güvâr⁶⁸

12. وَعَدَّتْ مُفَارَقَةً لِكُلِّ مُخْلَفٍ   عِنْدَهَا خَلِيفِ الثُّرْبِ عَذِيرٌ مُشْتَبِعٌ [11b]

[*Ondan geriye kalan herşeyden (bedenden) ayrı düştü*
Veda edilmemiş ve artık toprağın vekili olan
 Ayru düşdi bu bedenden cümle varından geçüp
 Ol Hümāya âlem-i hâki değil⁶⁹ cā-yı qarār

65 A: 'ala'ik

66 H: ile

67 H: "kim" eksik.

68 A: kağâ ahıraş

69 H: vekil

13. هَجَعَتْ⁷⁰ وَقَدْ كَشِفَ الْعَطَاءُ فَأَبْصَرَتْ مَا لَيْسَ يُدْرِكُ بِالْعُيُونِ الْمَجْع

[Uyudu ve perde gözünden kalktı, böylece gördü
Uykulu (dünyevî) gözlerle fark edilemeyen şeyleri]
Çeşm-i verķā' uyudu açıldı gönlünden ğıṭā
Gördi eşyāyı ki görmez anı çeşm-i ḥāb-dār⁷¹

14. وَعَدَّتْ تُعْرِدُ فَوْقَ ذِرْوَةِ شَاهِقٍ وَالْعِلْمُ يَرْفَعُ كُلَّ مَنْ لَمْ يَرْفَعِ

[Yüce bir dağın başında (ruhanî âlemde) ötücü olmuştur
Zira ilim yükselemeyen her şeyi yükseltir]
Yüce dağ⁷² üstinde gūyā bülbül-i şeydā gibi
'İlm ref' eyler deni'yi⁷³ baṣ üzere tac-vār⁷⁴

15. فَلَأَيِّ شَيْءٍ أَهْبَطْتُ مِنْ شَامِخٍ عَالٍ إِلَى قَعْرِ الْحَضِيضِ الْأَوْضَعِ

[Ne için indirildi (nefs-i nâṭıka) yüksek bir zirveden (ruhanî âlemde)
En alçak bir çukura (bedene)]
Kûh-ı bālādan aceb verķā' niçün itdi nüzül
Bu ḥarābe sufle indi anā cā oldu kenār [12a]

16. إِنَّ كَانَ أَهْبَطَهَا إِلَهِهَ لِحِكْمَةٍ طَوَيْتَ عَنِ الْقَدِّ اللَّيْبِ الْأَوْعِ⁷⁵

[Şayet Allah onu (nefs-i nâṭıka) indirdiyse bir hikmet için
En akıllı ve hikmetli kişilere bile kapalı olan]
Hikmet için ger Ḥudā bu ruḥı inzāl eyledi
Ferd-i dānā üzre cem' oldı o⁷⁶ hikmet-i āşikār

17. فَهَبُوطُهَا إِنْ كَانَ ضَرْبَةً لِأَرْبِ لِيَتَكُونَ سَامِعَةً لِمَا لَمْ تَسْمَعْ

[Eğer onun inişi elzem bir durum ise
(Ruhanî âlemde) Duymadıklarını işitici olmak için]
Lāzım ise ki hūbūṭı 'ālem-i teklife ger
Eyleye tā gūş pendi olmaya fūrsat-güzār⁷⁷

70 Kasîdenin bazı nüshalarında: سَجَعَتْ

71 H: 13 beytin tercümesi yerine 14. beyit, 14. beyit tercümesi yerine 13. beytin tercümesi yazılmış.

72 N, G: dal

73 H, N, G: deni'

74 N: "Su'âl-ı hekim ez ki fâ'ide nâṭıka âmede est ân ḥâsıl şude der ekser-i heyâkil-i insânî. Pes der in âlem âmeden garaz çîst? [Hekimin hangi faydadan dolayı nefs-i nâṭıkanın insan bedenine girdiği hakkındaki sorusu. O halde bu âleme gelmekten amaç nedir?]" fazla.

75 N, G, H: الْأَوْعِ

76 H: bu

77 A: kenar

18. وَتُعَوِّدُ⁷⁸ عَالِمَةً بِكُلِّ حَفِيَّةٍ فِي الْعَالَمِينَ فَحَرَفُهَا أَمْ يُرْتَعِ

[Ve bilerek dönmek için bütün gizlilikleri
İki âlemdeki, o zaman onun gediği yamanmamıştır (bilgi açığı kapanmamıştır)]
İnmiş ise 'âlemin seyrine 'ârif olmağa
Müncebir⁷⁹ olmadı kesri⁸⁰ oldu ehl-i intizâr

19. وَهِيَ الَّتِي قَطَعَ الزَّمَانُ طَرِيقَهَا حَتَّى لَقَدْ عُرِثَتْ بِغَيْرِ الْمَطَّلَعِ

[Artık zaman o kadar tüketmiştir ki yolunu
Bir daha doğmamak üzere batmıştır (ruhanî âleme göçmüştür)]
Râhını kaç' eyledi seyrinde 'ayyâr-ı zamân
Gitdi kılmaz bir daği bu kârvâne⁸¹ i'tibâr

20. فَكَأَنَّهَا بَرِّقُ تَالِقٍ بِالْحَمَى ثُمَّ انْطَوَى فَكَأَنَّهُ لَمْ يَلْمَعِ

[Adeta bir şimşektir korunağında (bedende) parladı
Sonra sanki hiç parlamamış gibi söndü]
Tarfetu'l-'ayn içre gūya indi verķā' âleme
Gitdi yine⁸² olmadı gūya bu bezme⁸³ şem'-dâr

21. فَأَنْعِمُ بِرَدِّ جَوَابٍ مَا أَنَا فَاحِصٌ⁸⁴ عَنْهُ فَنَارُ الْعِلْمِ ذَاتُ تَشَعُّشٍ⁸⁵

[Sorduğum şeye cevap vererek lütfet
Zira ilmin ateşi parlaktır]⁸⁶
Vir cevabın ya'nî var ise heķim-i sâ'ile
'İlm ü hikmet pertevi dillerde hûr-i⁸⁷ şu'ledâr [12b]

3.4. Tercümenin Çeviri Stratejileri ve Dil Açısından Değerlendirilmesi

Ali Dede el-Bosnevî, kasidenin tercümesini meczû' remel bahrine göre nazmetmiştir. Tercümenin öncesinde mukaddime mahiyetinde 5 beyit daha yer almaktadır. el-Bosnevî, bu beyitlerde kasideyi manayı en güzel karşılayacak

78 A, G, H: تَكُونُ

79 H: mutehayyır; N, G: muhber

80 N: gitdi; G: kesdi

81 N, H, G: kâryâne

82 N, G, H: Yine gitdi

83 H: bir

84 G, N, H: لَسْتُ بِفَاحِصٍ. Kasidenin şerhlerine ait nüshalarda geçtiği ve G nüshasının hamisine not düşüldüğü gibi anlama göre doğrusu مَا أَنَا فَاحِصٌ olmalıdır.

85 G: تَلَعُّعٌ

86 A nüshasında kasidenin sonuna şu beyitler eklenmiştir:

ظَهَرَتْ لَيْلٌ غَرِيقٌ وَ مُتَعَفِّعٌ	لَوْلَا حِظُّ الْأَشْكَالِ فِي تَبِينِهَا
حَصَلُوا عَلَى الْوَعْمِ الَّذِي لَا يُنْفَعُ	مَلَكُوا وَمَا مَلَكُوا فَلَمَّا مَلَكُوا
الصَّدى عَنْ عَيْنِهِ وَحَنَا تَسْمَعُ	مَنْ رَامَ نَيْلَ حَقِيقَةٍ تَجَلُّو الصَّدى
[13b] طَوْبَى لَهُ مِنْ أَسَاجِدِ مُتَرَجِّعٍ	حَتَّى إِذَا مَا نَالَ مِنْ وَصَلِ الْمَنَى

87 N: nûr; H: hûz

şekilde nazmettiğini ve nefis bilgisine dair gizli hakikatleri sırlara vâkıf bir hekîmin çözeceğini ifade etmiştir. Tercüme genel olarak değerlendirildiğinde el-Bosnevî'nin bazı çeviri stratejileri takip ettiği görülmektedir. Bu çeviri stratejilerini kullanmasındaki en önemli gerekçenin vezin ve kafiye uyumunu sağlamak ile anlamı zenginleştirmek olması muhtemeldir.

el-Bosnevî'nin çeviride kullandığı stratejilere bakıldığında kasîdenin genelinde birebir/yapısal çeviri stratejisini kullanmadığı ancak bu stratejiyi sadece beyitlerin bazı kısımlarında uyguladığı görülmektedir. Örneğin عَبَطْتُ fiili ile başlayan ilk beytin tercümesine bu fiilin karşılığı olan "indi" kelimesi ile başlamıştır, ancak daha sonra beyitteki kelimelerin yapısal sırasına bağlı kalmamıştır. Aynı şekilde sekizinci beyitte sadece beytin başında yer alan تَبَكِّي إِذَا دَكَّرْتُ (*hatırladıkça ağlar*) ifadesinin tercümesini "Ağlar ol yâd eylese" ifadesi ile birebir çevirdikten sonra yapısal sıraya bağlı kalmamıştır.

el-Bosnevî'nin tercümede kullandığı stratejilerden birisi beyitlerin aslında olmamasına rağmen anlamı güçlendirmek için bazı kelime ve ifadeleri eklemesidir. Örneğin ilk beyitte "baz-vâr (*doğan gibi*)", ikinci beyitte "zâhiren", "Anka gibi", "nâtıka", dördüncü beyitte "bî-ihtiyâr (*mecburen*)", dokuzuncu beyitte "Âşiyânidi (*kafesti*)", on ikinci beyitte "Hümây" kelimeleri ile altıncı beyitte "Âşiyân kayd-ı cân ana oldı çü cā-yı intizâr (*Kafes, hayat boyu ona bekleme yeri oldu*)", on dördüncü beyitteki "baş üzere tac-vâr" ve on altıncı beyitte "hikmet-i âşikâr" ifadeleri kasîdenin aslında olmamasına rağmen el-Bosnevî tarafından eklenmiştir.

Mütercim, bazı beyitlerde gizli olarak gelen öğeleri zikretmek için kelimeler eklemiştir. Örneğin üçüncü beyitte وَصَلْتُ عَلَى كُرْوِ إِلَيْكَ (*Sana zoraki bir şekilde varmıştı*) ifadesini "Oldı teklif ile vâsıl sana bu verķā'-ı cān" şeklinde çevirmiş ve faili zikretmek için "bu verķā'-ı cān" ifadesini eklemiştir. Aynı şekilde dördüncü beyitte geçen أُنْفُتْ (*yüz çevirdi*) ifadesini "Heykelinden eyledi i'râd" şeklinde çevirmiş ve mefûlü açıklamak için "heykelinden" kelimesini eklemiştir. On üçüncü beyitte سَجَعْتُ (*uyudu*) ifadesini "Çeşm-i verķā uyudu" şeklinde çevirmiş ve zikredilmeyen fail için "çeşm-i verķā" ifadesini eklemiştir.

Ayrıca mütercim bazı beyitlerde zamirle işaret edilen öğeler için zamir yerine kelimeler kullanmıştır. Beşinci beyitte أَطْنُهَا نَسِيْتُ (*Sanırım o unuttu*) ifadesinde zamirle işaret edilen "verķā" kelimesini tercümede "Anlarım verķā' unuttu" şeklinde açıkça yazmıştır. Aynı şekilde yirminci beyitte نَكَأْتُ ifadesinde zamirle işaret edilen "verķā" kelimesini tercümede açıkça yazmıştır. Üçüncü beyitte ise وَرَافَكَ (*Senden ayrılmak*) kelimesindeki zamir yerine "Heykelinden ayru olmak" ifadesi ile "heykel" kelimesini eklemiştir.

el-Bosnevî'nin tercümede kullandığı bir diğer çeviri stratejisi ise bazı beyitlerin aslında olan kelimeler ve ifadelerin çıkarılmasıdır. Örneğin ikinci beyitte عَنْ مُغَلَّةِ كُلِّ عَارِفٍ (*bütün ariflerin gözünden*) ifadesini sadece "her dideden" şeklinde çevirmiş ve beyitte olan عَارِفٍ ifadesini çıkarmıştır. Bir diğer örnek ise mütercim dördüncü beyitte geçen وَمَا أَسْنَتْ (*ve ısınmadı*) ifadesini çeviride çıkarmasıdır. Ayrıca بِالْحِمَى (*korunaktaki sözleri*) ifadesini beşinci beyitte "kurbet ahdlarin" şeklinde çevirmesine rağmen sekizinci beyitte aynı ifadenin karşılığı için sadece "ahdlarin" kelimesini kullanmış ve بِالْحِمَى (*korunaktaki*) kelimesini çeviriden çıkarmıştır.

el-Bosnevî, kasîdede geçen bazı ifadeleri eşdeğerlilik stratejisi ile çevirmiştir. Örneğin yirminci beyitte فَكَأَنَّمَا بَرَقَ نَائِقٌ (*Adeta bir şimşektir parladı*) ifadesinin eşdeğeri olarak "Tarfetu'l'-ayn içre güya indi (*Sanki göz açıp kapayıncaya kadar indi*)" ifadesini kullanmıştır.

Mütercim değiştirme stratejisi ile bazı ifadeleri farklı kelimeler ile yeniden oluşturarak sunmuştur. Örneğin yirmi birinci beyitte فَأَنْعِمَ بِرَدِّ جَوَابٍ (*Sorduğum şeye cevap vererek lütfet!*) ifadesini "Vir cevabın ya'nî var ise hekîm-i sâ'ile!" şeklinde değiştirerek çevirmiştir. On ikinci beyitte خَلِيفَ الرَّثْبِ (*veda edilmemiş ve artık toprağın vekili olan*) ifadesini "Ol Hümâya âlemi hâki değil cā-yı karar (*O Hümâya toprak âlem yerleşme yeri değildir*)" şeklinde değiştirerek çevirmiştir.

el-Bosnevî'nin tercümede uyguladığı bir diğer çevirme stratejisi ise cümledeki öğelerin yapısının değiştirilmesi ile yapılan yer değiştirme stratejisidir. Örneğin ikinci beyitte وَمَنْ تَتَرَجَعُ (*ve örtmedi*) ifadesinde fiil ile verilen anlamı mütercim "bir daha olmaz perde-dâr (*perdeli*)" şeklinde sıfat ile karşılamıştır. Beşinci beyitte بِالْحِمَى (*korunaktaki sözleri*) ifadesinde zarf ile verilen anlamı "kurbet ahdlarin" şeklinde sıfat ile karşılamıştır. Altıncı beyitte إِذَا اتَّصَلَتْ (*bitişince*) ifadesinde fiil ile verilen anlamı mütercim "oldu muttaşıl (*bitişik*)" şeklinde sıfat ile karşılamıştır. Ayrıca on üçüncü beyitte لَيْسَ يُدْرِكُ بِالْعَيْنِ الْمُجَعَّ (*gözlerle fark edilemeyen*) şeklinde edilgen bir yapıda verilen ifadeyi "görmez anı çeşm-i hâb-dâr (*onu uykulu göz görmez*)" şeklinde etken bir yapıda tercüme etmiştir.

Mütercim çeviride uyarlama stratejisini de kullanmıştır. Örneğin onuncu beyitte İbn Sînâ'nın bedeni benzetmek için verdiği فَمَصُّ (*kafes*) kelimesi yerine çeviride "boynunda bâr" (*boynunda ağırlık*) ifadesini kullanmıştır. Ön dördüncü beyitte غَدَتْ تُعْرِدُ (*ötücü olmuştur*) ifadesi yerine "güyâ bülbül-i şeydâ gibi (*sanki tutkun bir bülbül gibi*)" ifadesini kullanmıştır. On sekizinci beyitte فِي الْعَالَمَيْنِ (*iki âlemdeki bütün gizlilikler*) ifadesi yerine "âlemin seyri" ifadesini kullanmıştır.

Mütercimim istifade ettiği çeviri stratejilerinden biri de ödünçleme stratejisidir. Bu stratejiyi en çok uyguladığı ifade ise وَرَقًا “verqâ” (*gri güvercin*) kelimesidir. Kasîdenin tamamında bu kelimenin tercümesi yerine doğrudan “verqâ” kelimesini kullanmayı tercih etmiştir. On dördüncü beyitte geçen الْعِلْمُ “ilm” kelimesi ile يَرْفَعُ (*ref eder*) ifadesi için “ref eyler” ifadelerini kullanmıştır.

Tercümede kullanılan bir diğer tercüme stratejisi ise kaynak metindeki ifadelerin tıpkısının kullanılması olan öykünme stratejisidir. İlk beyitte الْمَحَلَّ الْأَرْفَعِ (*yüksek yer*) yerine “câ-yı a'lâ” ve ذَاتُ تَعَزُّزٍ (*izzet sahibi*) yerine “şâhib-i 'izzet”, on dördüncü beyitte شَامِخٍ عَالٍ (*yüksek dağ*) yerine “kûh-ı bâlâ” ve on altıncı beyitte الْعَدَدِ اللَّيِّبِ الْأَرْوَعِ (*en akıllı ve hikmetli kişiler*) yerine “ferd-i dānâ” ifadelerini kullanması bu stratejiye örnektir.

Osmanlı döneminde günlük hayatta ve özellikle şiirde Farsça kelimeler çokça kullanılmıştır. Aynı şekilde el-Bosnevî'nin tercümesinde Farsça kelimeleri çokça kullandığı görülmektedir. Bu Farsça kelimelere örnek olarak cā (yer), dîde (göz), âşiyân (kuş yuvası), bād (rüzgar), hoş-güvâr (hoşa giden), çeşm (göz), kûh-ı bâlâ (yüksek yer) ve ferd-i dānâ (bilgili kişi), âşikâr (açık), gūyâ (sanki), rāh (yol), pertev (ışık), hâb-dâr (uykulu) ve şu'le-dâr (ışıklı) gösterilebilir.

Diğer taraftan kasidenin on birinci beytindeki مِنَ الْحَمَى (*dünyadan/bedenden*) ifadesi el-Bosnevî'nin tercümesinde “bu fânî âleme” şeklinde geçtiği görülmüştür. Ancak kasidenin şârihlerinden el-Cürcânî ve el-Münâvî ile kasidenin tercümesini yapan Sırrî-i Girîdî ve Ahmed Safî bu kelimenin dünya (beden) için kullandığı söylerken el-Kütâhî ise bu kelimenin ruhânî âlem için kullanıldığı söylemiştir.⁸⁸ Ayrıca Mustafa Kamil'in tercümesinde de ifade مِنَ الْحَمَى yerine إلى الْحَمَى olarak geçmekte ve dünyadan ayrılmaya işaret etmektedir.⁸⁹

Kasîdenin on sekizinci beytindeki تَعَوَّدُ kelimesi yerine tercümenin Nuruosmaniye 4024/3 nüshası hariç diğer nüshalarında تَكْوُنُ kelimesinin yer aldığı ve el-Bosnevî'nin tercümesinde de تَكْوُنُ kelimesinin karşılığı olarak “olmağa” şeklinde çevrildiği görülmüştür. Ancak çalışmada kasîdenin birçok nüshasında ve şerhlerinde geçtiği üzere تَعَوَّدُ kelimesi esas alınmıştır.⁹⁰

88 el-Cürcânî, *Şerhu'l-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* (Halet Efendi, 799), 306b; el-Münâvî, *Şerhu'l-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* (Esad Efendi, 1234), 38a-38b; el-Kütâhî, *Şerhu'l-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* (Halet Efendi, 799), 304b; Girîdî, “Rûh”, 265; Safî, “İbni Sina”, 65.

89 Altıntop, “İbni Sina'nın Ruh Kasidesi'nin Maraşlı Mustafa Kamil Şerhi”, 473-474.

90 el-Cürcânî, *Şerhu'l-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* (Halet Efendi, 799), 307a; el-Bistâmî, *Şerhu'l-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* (Halet Efendi, 780), 54a; el-Münâvî, *Şerhu'l-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* (Esad Efendi, 1234), 50a; el-Kütâhî, *Şerhu'l-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* (Halet Efendi, 799), 305a; Aydın, *İbni Sina'nın Ruh ile İlgili Kasidesi ve Yorumları*, 92.

Sonuç

İslâm felsefe geleneğinde önde gelen âlimlerinden biri olan İbn Sînâ'nın ru-hun mahiyetine dair telif ettiği eserler arasında en çok ilgi göreni istiâre, teşbih ve kinaye gibi edebî sanatları içeren *el-Kaşîdetu'r-Rûhiyye* adlı kasidesidir. es-Seyyid eş-Şerîf el-Cürcânî, Ulug Beg, Musannifek el-Bişâmî ve Davud el-Anşâkî gibi meşhur âlimler tarafından kasideki ifadelerin irâb, manâ ve belâgat açısından açıklamalarını içeren çok sayıda şerh yanında kasidenin tahmisi de yapılmıştır. Kasîde başta Türkçe olmak üzere çok sayıda dile tercüme edilmiştir.

Kasîde üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde bazı şerhlerin yazma nüshalarda ve şerhler üzerine yapılan çalışmalarda birden çok âlime nisbet edildiği görülmüştür. Çalışmada kütüphane kayıtları, şerhlerin yazma nüshaları ve şerhler üzerine yapılan akademik çalışmalar incelenerek kaside üzerine yapılan çalışmalar tespit edilmeye çalışılmıştır.

el-Kaşîdetu'r-Rûhiyye'nin Türkçeye ilk tercümesi olan Ali Dede el-Bosnevî'ye ait *Terceme-i Kaşîde-i Rûhiyye-i İbn Sînâ* adlı eser incelendiğinde tercüme üzerine herhangi bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Ali Dede el-Bosnevî'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi veren Atâî, Katip Çelebî ve Bursalı Mehmed Tahir gibi temel biyografik eserlerde bu tercümeden bahsedilmemektedir. Ayrıca tercümenin bazı kütüphane kayıtlarında el-Bosnevî'nin Hârimî mahlası kullanmasından dolayı yanlışlıkla Bursalı Hârimî'ye nisbet edildiği ve bazı nüshaların kaynaklarda müellifi meçhul olarak yer aldığı görülmüştür. Tercümenin bazı nüshaları, bazı kütüphane katalogları ve son yıllarda yapılan çalışmalarda işaret edildiği üzere tercümenin Ali Dede el-Bosnevî'ye ait olduğundan şüphe yoktur.

el-Bosnevî'nin mezcû' remel bahrinde nazmettiği *Terceme-i Kaşîde-i Rûhiyye-i İbn Sînâ* adlı eseri 5 beyti mukaddime ve 21 beyti kasidenin tercümesi olmak üzere 26 beyitten oluşmaktadır. Eserin Süleymaniye, Millet, Nuruosmaniye, Gazi Husrev Begova, Princeton ve Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye Kütüphanesi olmak üzere 6 kütüphanede yazma nüshası bulunmaktadır. Yazma nüshalarında eserin başlığında ve kullanılan kelimelerde farklılıklar olduğu görülmüştür. Yazma nüshalarının sayısının çok olması tercümeyle ilim dünyasında iltifat edildiğini göstermektedir.

el-Bosnevî'nin tercümesi incelendiğinde birçok çeviri stratejisinden faydalandığı görülmektedir. Bu stratejileri uygulamasındaki amaçların başında muhtemelen vezin ve kafiye uyumunu sağlamak ile anlamı zenginleştirmek gelmektedir. Beyitlerin sadece belirli kısımlarında birebir çeviri stratejisini uyguladığı görülmektedir. Beyitlerin aslında olmayan bazı kelime ve ifadeleri anlamı güçlendirmek için tercümeyle eklemiştir. Ayrıca cümlede zikredilmeyen veya zamirle işaret edilen öğeleri açık etmek için bu öğeleri karşılayan

kelimeler eklemiştir. Bunun yanında beyitlerin aslında olan bazı kelime ve ifadelere tercümede yer vermeyerek çıkarma stratejisini uygulamıştır.

Beyitlerde geçen bazı ifadelerin yerine eşdeğer ifadeler kullandığı görülmüştür. Ayrıca değiştirme stratejisi ile beyitlerdeki bazı cümleleri farklı ifadeler ile yeniden oluşturarak vermiştir. Yer değiştirme stratejisi ile de cümledeki öğelerin yapısını değiştirerek çeviride kullanmıştır. Bunun yanında uyarılma stratejisi ile beyitlerdeki bazı ifadelerin anlamını tercih ettiği kelimeler ile karşılamıştır.

Kullandığı çeviri stratejilerinden biri de kasidede önemli bir yere sahip *غري* (*gri güvercin*) kelimesinde tercih ettiği ödünçleme stratejisidir. Ayrıca öykünme stratejisi ile kaynak metindeki ifadelerin tıpkısını çeviride kullanmıştır. Mütercim Osmanlı dönemi Türkçe şiirlerde yaygın bir şekilde kullandığı üzere tercümesinde Farsça kelimelere oldukça fazla yer verdiği görülmüştür.

Diğer taraftan kasîdenin şerh ve diğer tercümelerinde de ifade edildiği üzere on birinci beyitteki *حى* (korunak) kelimesi ile dünya kastedilmekte iken tercümede ruhânî âlem olarak anlam verildiği görülmüştür. Ayrıca kasîdenin birçok nüshasında ve şerhlerinde sabit olduğu üzere on sekizinci beyitteki *تعود* kelimesi yerine tercümenin Nuruosmaniye 4024/3 nüshası hariç diğer nüshalarında *تكون* kelimesinin yer aldığı ve el-Bosnevî'nin tercümesinde de *تكون* kelimesine göre "olmağa" şeklinde çevrildiği görülmüştür.

Kaynakça

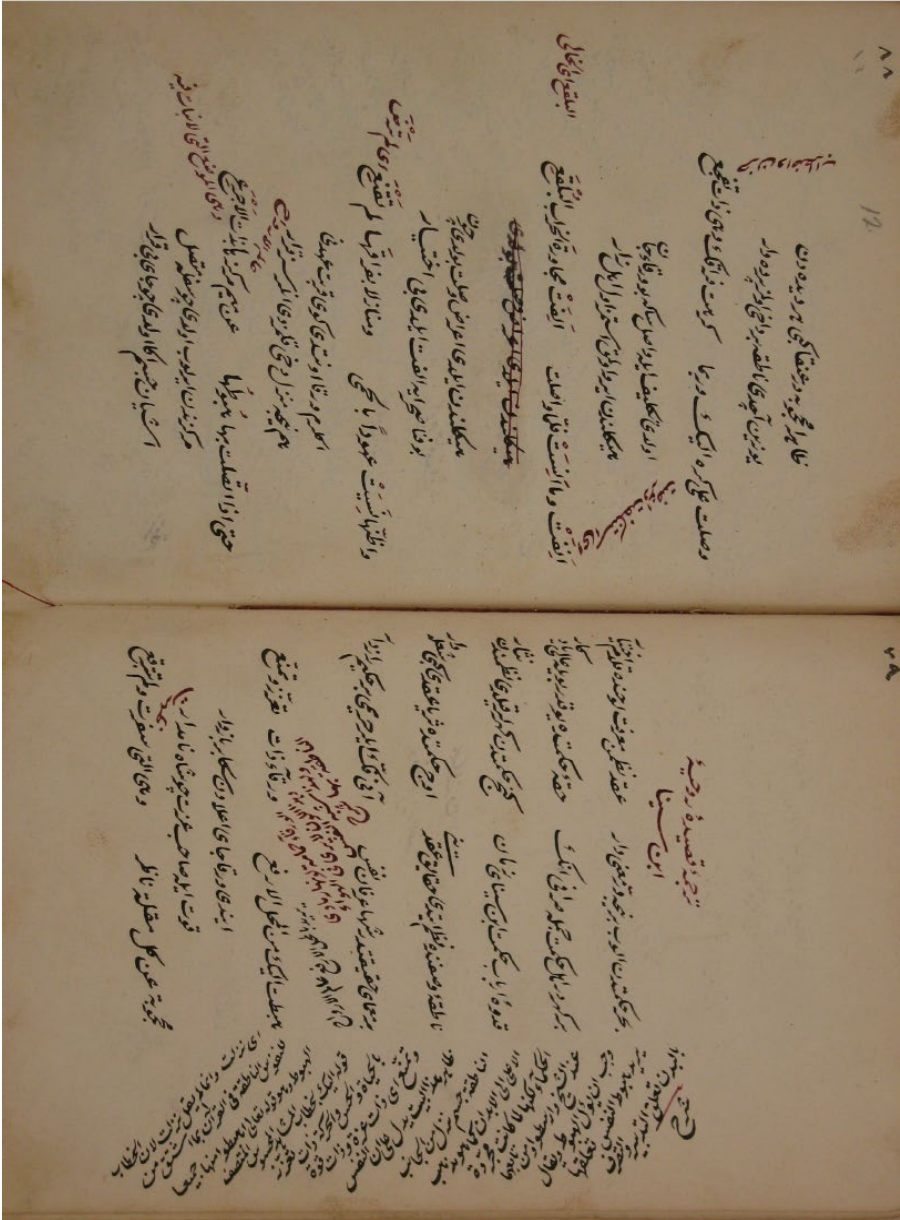
- Alper, Ö. Mahir. "İbn Sînâ/1". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 20/319-322. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1999.
- Alper, Ö. Mahir. "İbn Sînâ/5". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 20/337-345. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1999.
- Altıntop, Selim. "İbni Sina'nın Ruh Kasidesi'nin Maraşlı Mustafa Kamil Şerhi". *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi* 11/2 (2013), 465-477.
- Atâî, Nev'îzâde. *Hadâ'îku'l-hakâ'ik fi tekmileti's-şekâ'ik*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989.
- Aydın, Fatih. *İbn Sina'nın Ruh ile İlgili Kasidesi ve Yorumları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Bişâmî, Musannifek el-. *Şerhu'l-Kaşîdetu'r-Rûhiyye*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi, 780, 1b-21b.
- Bursalı, M. Tahir. *Osmanlı Müellifleri*. 3 Cilt. İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1333.
- Cecile, Bonmariage. "Commentaries on Ibn Sînâ's Qaşîdat al-nafs : an inventory". *Melanges* 67 (2018 2017), 21-125.
- Ceyhan, Adem. "Harîmî'nin Hz. Ali'den Kırk Vecize Tercümesi". *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1/2 (2003), 45-58.
- Ceyhan, Adem - Kurt, Hilal. "Harîmî'nin Kırk Arapça Bilgece Sözü'nün Tercümesinden İbaretle Bir Eseri: Çihil (Kelimât-ı) Hikmet". *ESTAD* 4/1 (2021), 222-251.
- Cürcânî, es-Seyyid eş-Şerif el-. *Şerhu'l-Kaşîdetu'r-Rûhiyye*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi, 799, 306a-308b.

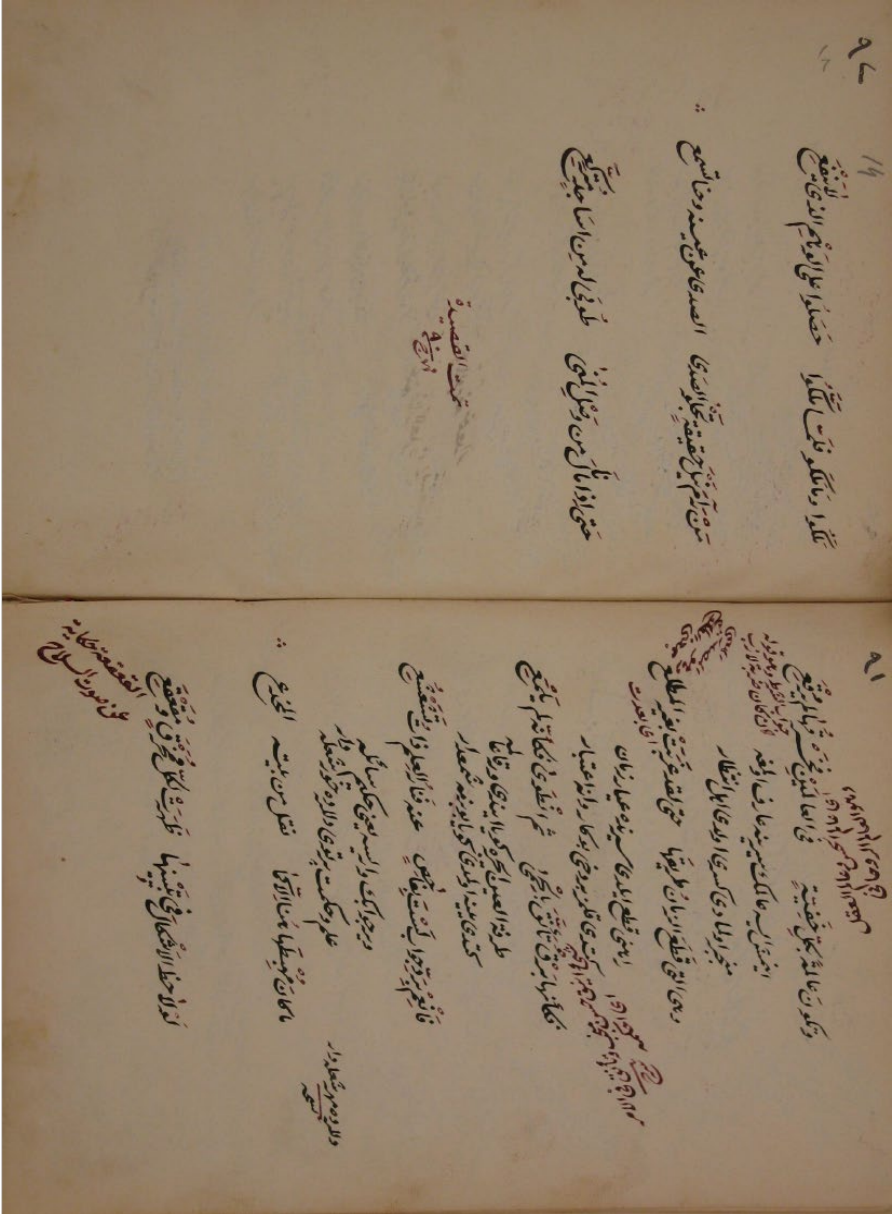
- Çelebî, Katip. *Keşfu'z-zunûn*. thk. Şerafettin Yaltkaya - R. Bilge Kilisli. 2 Cilt. İstanbul: Maarif Matbaası, 1941.
- Çiftçi, M. Faruk. "Seyyid Şerîf Cürçânî'nin er-Risâletü'l-kuşdiyye fi şerhi'l-kaşideti'l-mensûbe ilâ Ebî 'Alî b. Sinâ Adlı Eseri". *Hikmet Yurdu* 8/15 (2015), 171-199.
- Demîrî, Kemaleddin ed-. *Hayâtu'l-hayâvânî'l-kubrâ*. thk. İbrahim Salih. 4 Cilt. Şam: Dâru'l-Beşâ'ir, 2005.
- Dobrača, Kasim. *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih i Bosanskih Rukopisa / Gazi Husrev-Begova Biblioteka (II)*. Sarajevo: Rijaset Islamske Zajednice Yayınları, 2002.
- Girîdî, Sırrı. "Rûh". *Marife* 1 (2010), 247-266.
- Ĥamevî, Yâkût el-. *Mu'cemu'l-'udebâ*. thk. İhsan Abbas. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1993.
- Handžić, Mehmed. *el-Cevheru'l-esnâ fi terâcimi 'ulemâ'i ve şu'era'i Bosna*. thk. Abdulfetah M. el-Hilu. Kahire: Dâru Hicr li't-Tibâ'a ve'n-Neşr, 1992.
- İbn Ebî Uşeybi'a, Muvaffakuddin Ebî Abbas Ahmed. *Uyûnu'l-enbâ'i*. thk. Nizâr Rıdâ. Beyrut: Dâru'l-Mektebeti'l-Hayat, ts.
- İbn Ĥallikân, Ebû Abbâs Şemseddin Ahmed. *Vefeyâtu'l-'a'yân*. thk. İhsan Abbas. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Sadr, 1978.
- Kadrič, Adnan. *Mostarski Bulbuli*. Mostar: Fondacija "Baština Duhovnosti" Yayınları, 2012.
- Kasumović, Ismet. "Ali-Dedeovo Učenje O Čovjeku". *Znakovi Vremena* 7/24 (2004), 14-39.
- Kasumović, Ismet. "Rukopisni Djela Ali-Dede Harimije Bošnjaka na Arapskom Jeziku". *Prilozi za Orijentalnu Filologiju* 38 (1988), 153-175.
- Kaya, Mahmut. *İslami Edebiyatta Şaheserler*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yayınları, 2018.
- Kaya, Mustafa. "Platon'un Ruh Kuramı". *Sosyal Bilimler Dergisi* 15/1 (2013), 171-182.
- Köksoy, Mesut. *Osmanlı Döneminde Arap Diline Dair Eser Vermiş Bosnalı Alimler ve Eserleri*. Ankara: Sonçağ Yayınları, 2021.
- Kütâhî, Abdulvacid b. Muhammed el-. *Şerhu'l-Kaşidetu'r-Rûhiyye*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi, 799, 302a-305b.
- Münâvî, Muhammed Abdurrauf el-. *Şerhu'l-Kaşidetu'r-Rûhiyye*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 1234, 1a-70a.
- Öztürk, Şeyda. "Rûh-ı Nâtika Üzerine Yazılmış Bir Tasavvufî Manzume ve Ali Dede Bosnevî'ye Âidiyeti Mes'alesi". *Türk Akademik Araştırmalar Dergisi* 4/4 (2019), 475-503.
- Safî, Ahmed. "İbni Sina ve Kasidei ruhiyesi Tercemesi". *Türk Tıp Tarihi Arkivi* 5/18 (1940), 61-66.
- Süer, F. Ramazan. "Mısır Millî Kütüphanesinde (Dâru'l-Kütübî'l-Kavmiyye) Bulunan Edebiyat ile İlgili Türkçe El Yazmaları". *TİDSAD* 13 (2017), 590-698.
- Tayşi, M. Serhan. "Ali Dede Bosnevî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 2/386. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1989.
- Türkmen, Nihal Ç. *Ali Dede Bosnevî, Hayatı, Eserleri ve Fezâilü'l-Cihâd'ı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Zehabî, Şemseddin Ebû Abdullah ez-. *Târîhu'l-İslâm*. thk. Beşşâr 'Avvâd Ma'rûf. 15 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 2003.

Ekler:

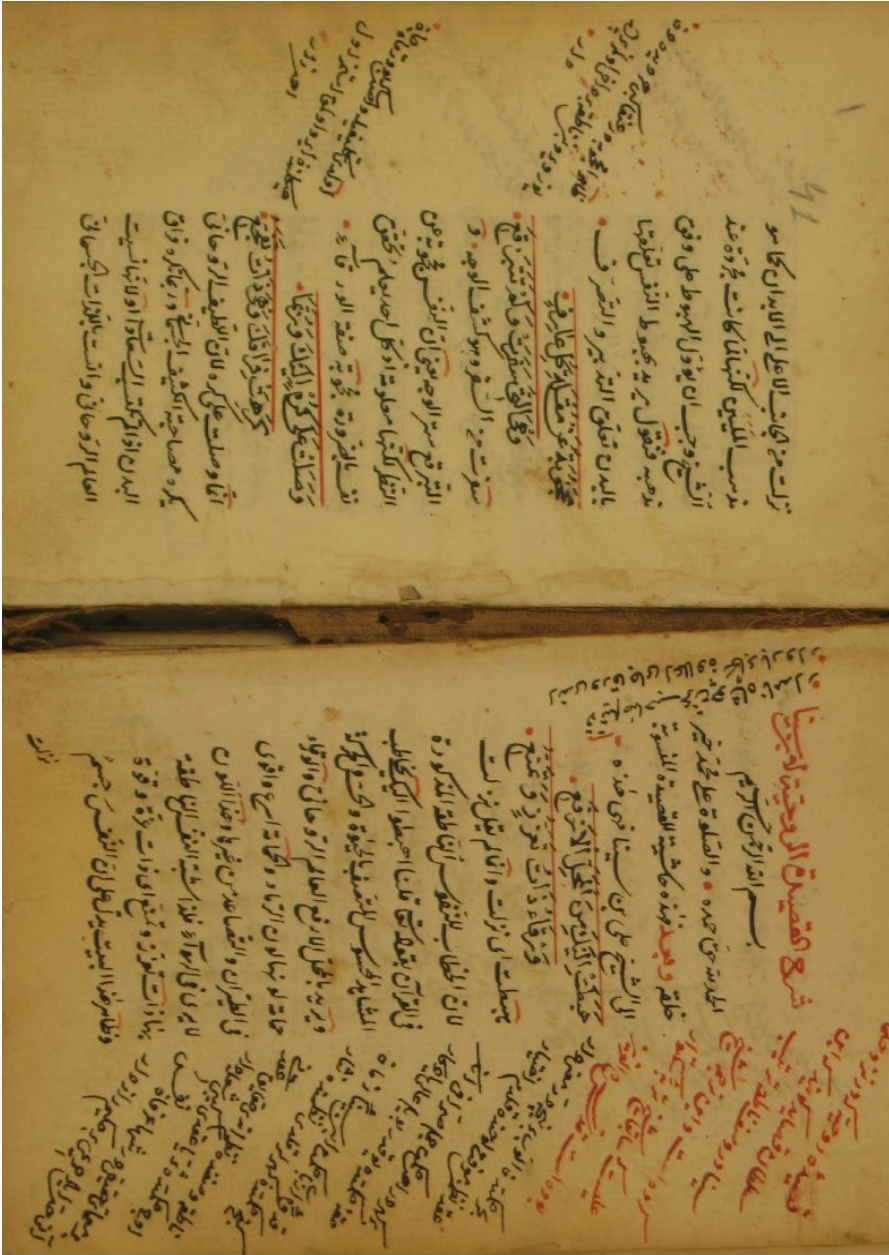
1. Ali Emiri Arabi 4364 ilk varak

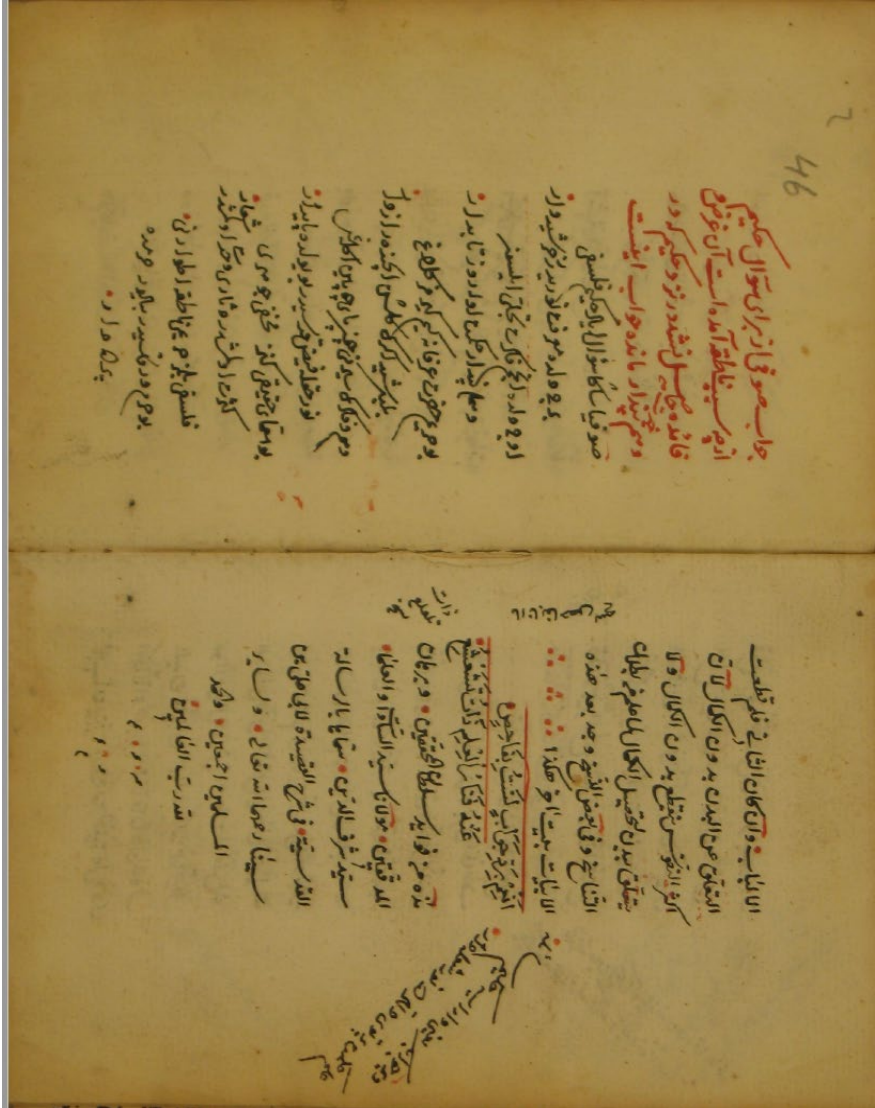
2. Ali Emiri Arabi 4364 son varak

3. Nuruosmaniye 4024/3 ilk varak

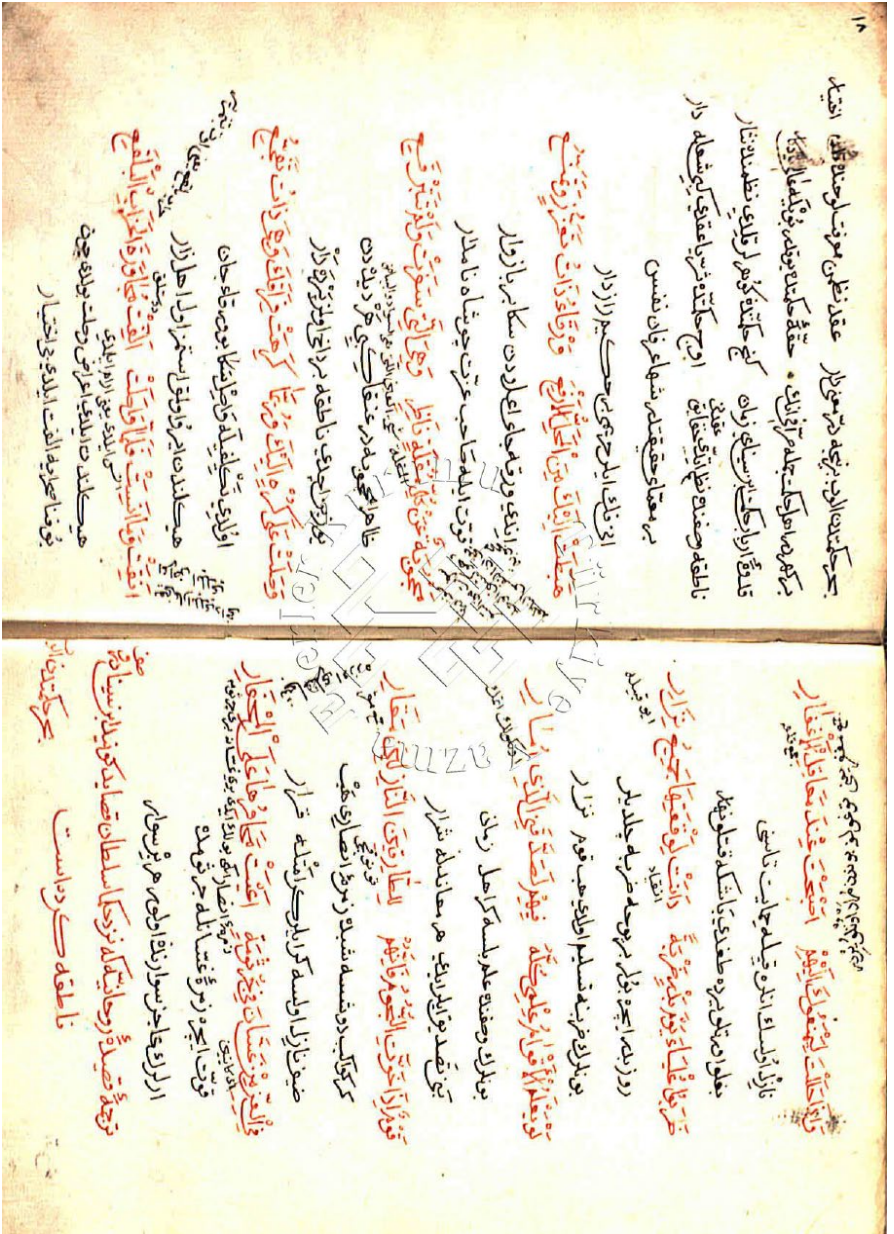
4. Nuruosmaniye 4024/3 son varak

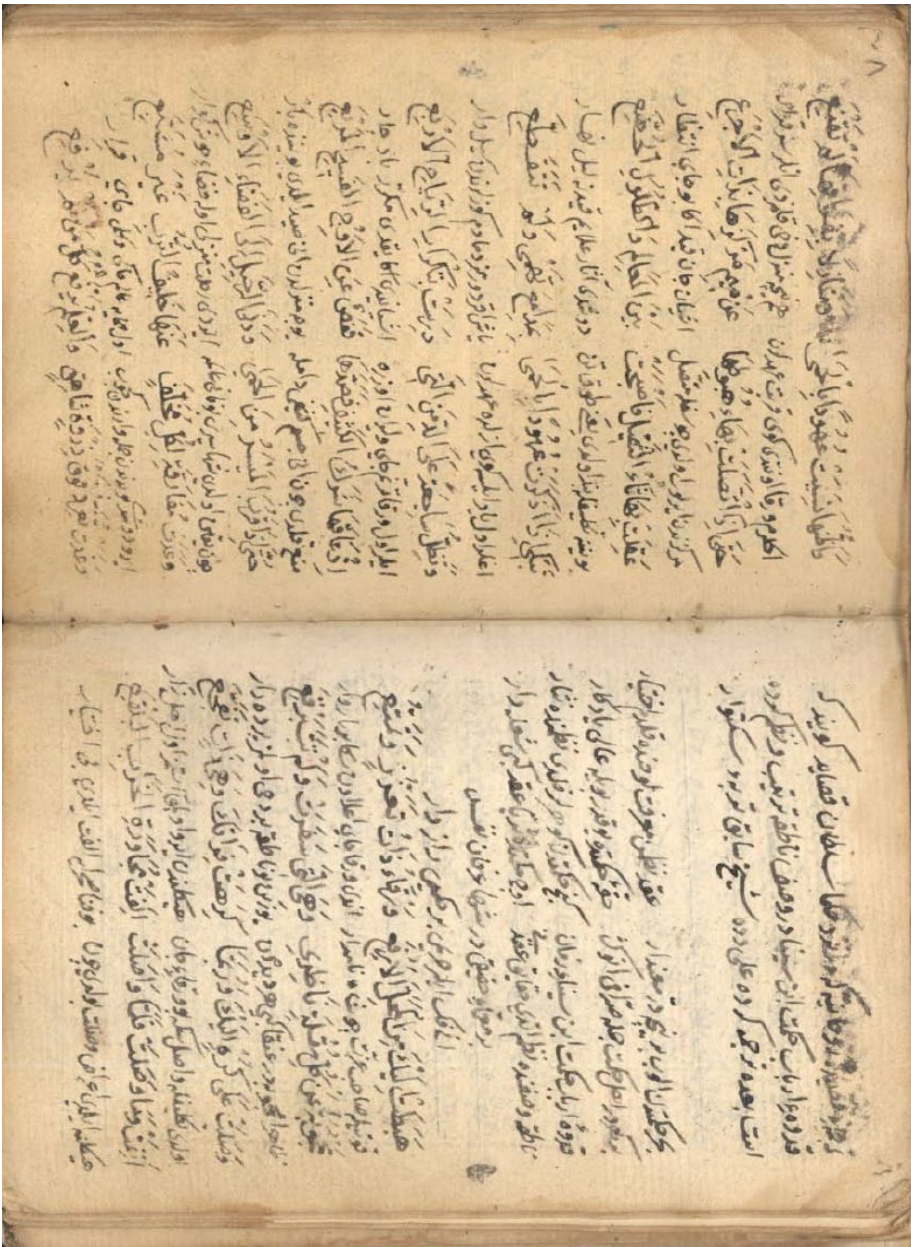
5. Hacı Mahmud Efendi 6415/7 ilk varak

بهترین هرک لروی نمی خیزد بر مراه مست فاختا لیس لریش مروزه
 گفت ای دیوی بمان سرخه خنده خنجا شیرین زده شاه مراه این بیخ صفا
ناله کله کینه و چه نومه نکاشق آلفاقه ملازوت یقینا
 بهوش در از نوحه خالی بیله یقین اوزره که به سیله ری ایتم
 بی نیه به که مرغ خلع اوله سه زیاد اوله برزاق بی نیشم
 صر ایل بر ادرار بی نیشم حیات مستعار
 دروغی من بی نیشم زایه خلدت کک کار
 یقین بهک ادری که بود نیه بهک آخرت حال شوقه نوله
 اصکروج برده لر بجا بهلرتسه زاده اولیا بدر یقینسه
آقا من کجا اوزاقا ما ناله ایتت ممل
 شعله کیم ابر خیزده عاقا لایله صناسی دارونیا اراه اوقی لر
 صر که ابر ایتت که خالی اوله لر چکما اوله اوله وقت بیله بر
 مردات در خواب غفلت بکون تدمه لاسقی
 چون میرانله از ره جیش بیاید لایله
ینی ذبک ادری که مود خنجا ده قالمه اول تو یقین لدر اولی
 غلغله ادری کسند نه ارونه کن که اکره عالی بیله ایتت خنجا لای
 عیسه خراج لوش بره بر ایتت شلرین وصل غلغله ایتت ایتت
 حکم ادری که
ایکون سابعه الایکون شیخ
 از اربابسه که هوس علی امر تکالیفه ک
 ایدیه تا کوش بدی ایتت فیه وصت لادر
 ایتت سه عالمک سیرینه عارف ایتت
 نیتت ملاکی کسی اولی ایتت انتظا
وه آیتت حج الزمان کرمها حج اقتدرت یقین علاج
 کتت نله بر ایتت فیکار نانه اعتبار
 کتت ایتت ایتت کتت ایتت کتت ایتت ایتت
 طرغه ایله ایجه کوی ایتت نه قاعاله
 یننه کتت ایتت کتت ایتت کتت ایتت
تاقا نیریز کجول آیتت یقین
 نیرجوا بیک دار ایتتسه یعنی کیم سا بکله
 علم و حکمت نیر توجی دلا ره خور شغلدار
کک صند کماله حضرت غلغله الله وجهه
 الله اعلم بالصواب
 بهتر تره اوله

6. Hacı Mahmud Efendi 6415/7 son varak

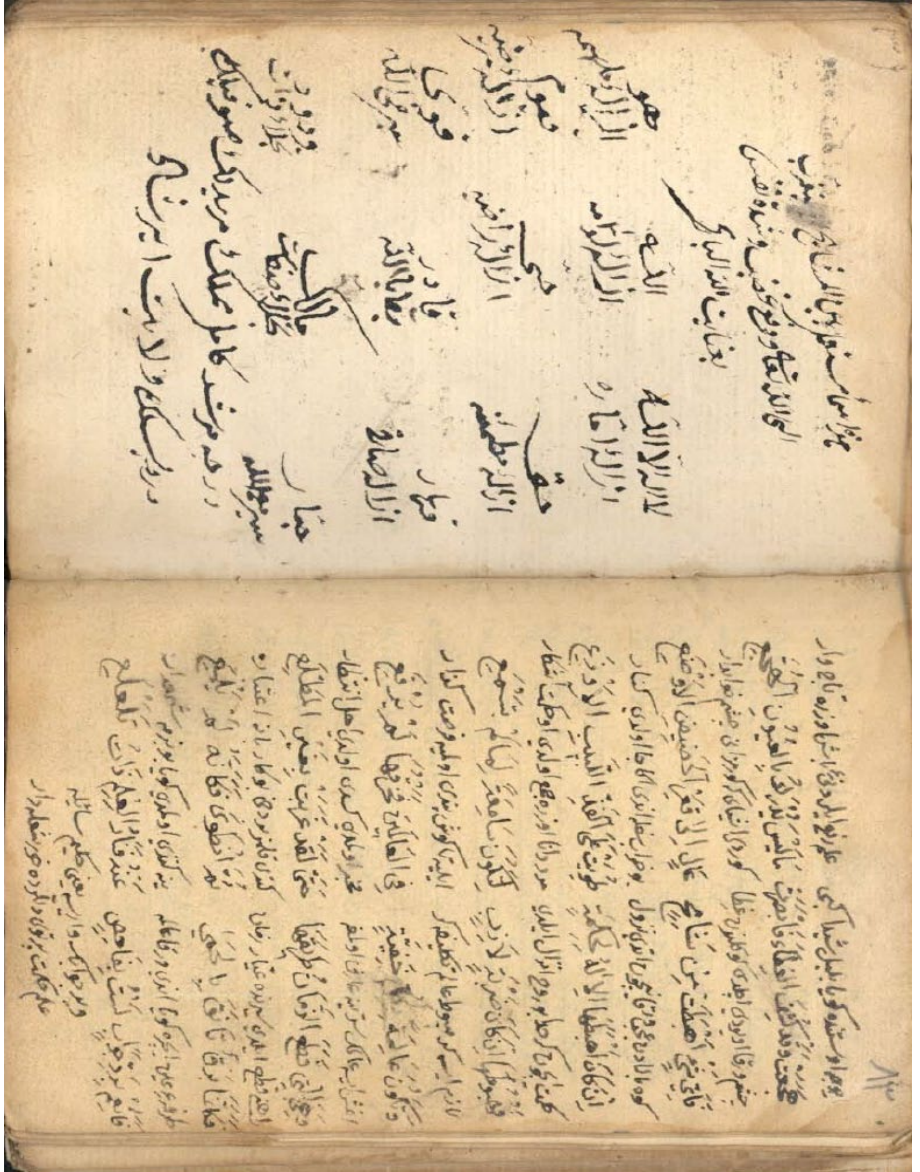

7. Gazi Husrev Begova R-2995/3 ilk varak

8. Gazi Husrev Begova R-2995/3 son varak

**Ali Dede el-Bosnev 'ye Ait Terceme-i
Ka ide-i R hiyye-i İbn S n 'nın İncelenmesi**

Mesut Köksoy

Selçuk Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi,
Arap Dili ve Edebiyatı Ana Bi-
lim Dalı

mkoksoy@selcuk.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-9801-4854>

Makale Bilgi Formu

Yazar(lar)ın Katkıları

Makale tek yazarlıdır.

 ıkar  atı ması Bildirimi

Yazar tarafından potansiyel çıkar  atı ması bildirilme-
mi tir.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar

Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel
veya k r amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası

“Ali Dede el-Bosnev 'ye Ait Terceme-i Ka ide-i R hiyye-i
İbn S n 'nın İncelenmesi” başlıklı çalışmanın yazım süre-
cinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmu ; topl-
lanan verilerin üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış,
kar ıla ılacak tüm etik ihlallerde “Sakarya Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Dergisi”nin hiçbir sorumluluğu olma-
yıp tüm sorumluluk yazara aittir.